№ 10 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 17 ՅՈՒՆՎԱՐԻ

1917
ՔԱՌԱՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 17 ՅՈՒՆՎԱՐԻ № 10

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 12 ռուբլի. կէս տարվանը 7 ռուբլի. ամսական 1 ր. 25 կոպ.։
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 7 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը։

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Солдомоновская ул., № 21.

Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են՝ Կովկասում իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 25—15 կոպ.։

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Ներկայ 1917 թ. համար

(46-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է՝ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ.

12 և 11 ամիսը	10 ամիս	9 ամիս	8 ամիս	7 ամիս	6 ամիս	5 ամիս	4 ամիս	3 ամիսը	2 ամիսը	1 ամիսը
12 ռուբ.	11 ր.	10 ր.	9 ր.	8 ր.	7 ր.	6 ր.	5 ր.	3 ր. 75 կ.	2 ր. 50 կ.	1 ր. 25 կ.

Արտասահմանի համար (Ամերիկա, Եւրոպա, Հնդկաստան, Պարսկաստան, Հաբէշստան) տարեկան—16 ռուբլի, կէս տարին 9 ր., ամսական 2 ռուբլի։

Տարեկան բաժնեգինը Ռուսաստանում կարելի է վճարել և մաս-մաս, այն է՝ սկզբից 5 ր., մայիսի 1-ին 4 ր., սեպտեմբ. 1-ին 3 ր.։ Կամ թէ երկունուագում, այն է՝ սկզբից 7 ր., իսկ մնացորդ 5 ռուբլին՝ յուլիսի 1-ին։ Այլ տեսակի ժամանակ չէ ընդունվում։

Յայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր լեզուներով։ Յայտարարութիւնների համար պէտք է վճարել՝ Կովկասում—առաջին երեսի վրա տողատեղին (պէտիտ) 20 կ., վերջին երեսի վրա 10 կոպէկ։ Կովկասից դուրս՝ I երեսի վրա 25 կ., վերջին երեսի վրա 15 կոպէկ։

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 50 կ. նամականիշ։ Հին բաժանորդներին խնդրվում է կպցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով։

«Մշակը» յատուկ թղթակիցներ ունի Մոսկվայում, Պետրոգրադում, Պաքիւում, Ամերիկայի Ուստր և Նիւ-Եորկ քաղաքներում, Բուխարէստում, Կալկաթայում, Նոր-Ջուղայում, Թէհրանում, Ղազվինում, Թաւրիզում, Անդրկասպեան երկրի զանազան մասերում, Վանում, Էրզրումում, Տրապիզոնում, Երզնկայում և Կովկասի զանազան վայրերում։

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Համաձայն կովկասեան ճակատի փախստականական գործերի գլխաւոր լիազոր գեն. Թամամշեանի վերջին հաղորդագրութեան՝ պետական փոխառութիւն ստանալու իրաւունք ունեն Թիւրքահայ փախստական կալուածատէրերից, վաճառականներից եւ արհեստաւորներից միայն նրանք, որոնք վերադարձել են արդէն կամ վերադառնում են երկիր։ Յիշեալ հաղորդագրութեան հիման վրա, Փոխառու Յանձնաժողովը անհետևանք է թողել այն բոլոր խնդրագրերը, որոնք ստացվել են Կովկասի սահմաններում ապաստանած փախստական կալուածատէրերից, վաճառականներից և արհեստաւորներից։

Այսուհետև Յանձնաժողովիս կարող են դիմել վերոյիշեալ դասերից միայն այն անձինք, որոնք վերադառնալու են երկիր՝ փոխառութիւն ստանալուն պէս։

Խնդրագրերի մէջ անհրաժեշտ է յիշել՝

ա) Անունը, հայրանունն և ազգանունը
բ) Բնակավայրը երկրում
գ) Զբաղմունքը (կալուածատէր, վաճառական, արհեստաւոր)
դ) Ի՞նչ գումարի փոխառութիւն է ուզում ստանալ։
ե) Երկիր վերադառնալու պատրաստակամութիւնը և
զ) Ներկայիս բնակավայրը։

Նախագահ Յանձնաժողովի՝ Խորէն եպիսկոպոս
Քարտուղար՝ Դ. Զուբեան

տու. 54 1—1

ԲԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
ՆԵՐՔԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ, ԹՈՔԱԽՏԻ և ՍՐՏԻ։ Ընդունելութիւնը ՆՈՐ-ՌԷՆՏԳԷՆԻ - ԷԼԷԿՏՐՕ - ԲՈՒԺԱԿԱՆ կաբինէտում։ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆԸ և ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆԸ X ՃԱՌԱԳԱՅԹՆԵՐՈՎ, նոյնպէս ԹՈՔԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ բոլոր ձևերով և էլէկտրականութեամբ։ Վիէննայի ձևի գլխի դուշ, մեծ սոլենոյիդ, դ'ԱՐՍՕՆՎԱԼԻ տօկերի մասնագիտական գործողութիւնը թոքերի հիւանդութիւններին, սրտին, արտերիօսկլերօզին և նոյնպէս լեարդին, երիկամունքին, արեան պակասութեան, անքնութեան, ՆԵՒՐԱՍԹԵՆԻԱՅԻՆ, ողնաշարի հիւանդութիւններին, ստամային, գեղարդային, պօդագրային ոսկրացաւին։ Ամէն օր 9—1 ժամը և 5—7 ժ. երեկ. Բէբուտովսկայա № 23
934 հեռ. 7—92. 100—58

Արտասահմանից փոխադրվելով
ԲԺԻՇԿ
Ա. Դ. ՃԱՀԲԱԶԵԱՆ
Նախկին ասիստենտ Բերլինի համալսարանի կլինիկաների
Մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների, մանկաբարձութեան, կանանց միզասեռական օրգանների և նրանց վեներական հիւանդութիւնների։ Ընդունում է ամենայն օր երեկ. ժ. 5—7-ը, Մելիք-Ազարեանի տանը՝ Վերայի զառիվայր, № 1, բն. 19։ Հեռախօս 5—08
(ե.հ.կ.) տու. 1009. 100—22

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ ԵՒ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
ԿԻՕՆՃԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ
Պլոմբ.—ոսկուց, պլատինից, արծաթից, փարֆօրից և այլն։
Առանց ցաւի։ Արհեստական ատամներ ոսկուց (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարելագործված մեթօդով։
Ընդունելութիւն 10—2 առաւ., 4—6 ժ. երեկ.։
Լերմոնտովսկայա փողոց № 1 մուտքը պէրէուլօկից։
(ա.օ.) 20. տու. 0—10

ԲԺԻՇԿ
Շուշանիկ Նարաբեան
Մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների եւ մանկաբարձութեան։
Ընդունում է ամէն օր՝ (առ. ժ. 1—2. (եր. ժ. 4—6.
Հասցէն՝ Սոլոլակ, Րաւիշևսկայա փող. № 1. Հեռախօս 6—80.
(ե.հ.կ.) տու. 777. 100—56

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Р. Инв.»-ը հեղինակաւոր աղբիւրներից յայտնում է, թէ Ֆրանսիայում անցեալ տարվայ ամէն մի 100 թնդանօթի դիմաց այժմ կայ մօտաւորապէս 2400։

Ռումինիայում սկսված սաստիկ սառնամանիքներն արգելք են լինում ռազմական գործողութիւններին։ Երկու կողմերն էլ ամրանում են իրանց գրաւած դիրքերում։

Դիւանագէտների շրջաններում վճռվել է ձեռնպահ մնալ Վիլսոնի վերջին յայտարարութեանը պատասխանելուց։ Քառեակ համաձայնութիւնը մշտական խաղաղութիւնը հաստատելու է աշխարհի վրա իր վճռական յաղթութեան գնով, միանգամայն բացասելով Վիլսոնի այն տեսակէտը, թէ պատերազմը կարելի է դադարեցնել առանց որևէ կողմի յաղթութեան։ Դիւանագէտները մատնանշում են նաև, որ Ամերիկան, խուսափելով միջամտութիւնից, որը կարող էր վերջ դնել գերմանական գազանութիւններին, իրան զրկեց անհարկաւոր՝ մօրալ տեսակէտից։

Ռուզվէլտը ասել է. «Եթէ ամերիկեան կառավարութիւնը հնարաւորութիւն չունի կտրուկ կերպով հանդէս գալ գերմանական և թիւրքական գազանութիւնների դէմ, նրա բոլոր խօսքերը մութ ապագայի արդարութեան մասին ծիծաղելի են ու կեղծաւորութիւն»։

Պետրոգրադում հաստատվել է միջվարչական կոմիտէտ՝ զօրքերին արձակելու պլանը մշակելու համար, պատերազմից յետոյ։

Ժընէվից հեռագրում են. «Աւստրիան, սնանկութիւնից խուսափելու համար, վճռել է գրաւել յօգուտ պետութեան՝ բոլոր հպատակների գոյքի 25 %-ը»։

Այն խրոխտութիւնը, որ Գերմանիան աշխատում է գլուխ բերել հաշտութեան գործը ինչ էլ որ լինի, հետևանք է գերմանական կառավարութեան առաջ ծառս եղած սովի սոսկալի հեռանկարի։ Ունենալով անսպառ քանակութեամբ ռազմամթերք և թնդանօթներ, գերման զօրքերը, սակայն, կանգնած են լինելու սովի ուրուականին առաջ՝ մօտիկ ապագայում, մանաւանդ այն օրից, երբ Ռումինիան միացաւ դաշնակիցներին, որովհետև Գերմանիան, մինչև Ռումինիայի հանդէս գալը, նրա միջոցով կարողանում էր ստանալ ուտելիք։ Ռումինիայի կործանումը դարձաւ Գերմանիայի գերեզմանը։ Մինչդեռ դաշնակիցների պարէնի մթերքները շատ առատ են, միայն Ռուսաստանում, հացահատիկի այդ առատ երկրում, շնորհիւ հաղորդակցութեան խառնաշփոթութեան, տեղտեղ հացի պակասութիւն է զգացվում։ Անշուշտ գործունեայ կառավարութեան ժամանակ այդ թերութիւնը կարող է վերանալ։ Դաշնակիցները, վստահ իրանց ուտելիքի առատութեանը և ռազմամթերքների քանակութեանը, շուտով ձեռնարկելու են ընդհանուր արշաւանքի։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

14—15 յունվարի

ԼՈՆԴՈՆ.—Պաշտ. հաղորդագրութիւն Միջագետքում կատարվող ռազմի գործողութիւնների մասին.

Տիգրիսի աջ ափում, Կուտ-էլ-Ամարայից հարաւ-արևմուտք, յունվ. 12-ի առաւօտեան բրիտանական զօրքերը կատաղի թնդանօթային կրակի պաշտպանութեամբ յարձակում գործեցին թիւրքական խրամատների վրա և ձեռք ձգեցին 1100 ոտնաչափ խրամատներ, ուր և մեր զօրքերին աջողվեց ամրանալ։ Մեր կորուստներն աննշան են։

Թիւրքերը Հայի արևմտեան կողմից գործեցին 4 յախուռն հակայարձակում. նրանցից 2-ը կանգ առան մեր կրակից. վերջին երկուսն ունեցան կարճատև աջողութիւն, սակայն անգլիացիք, դիմելով հակայարձակման, խլեցին կորցրած տարածութեան մեծ մասը։ Թիւրքերն այդ օրը ունեցան շատ խոշոր կորուստներ։ Մինչև օրս մենք ձեռք ենք ձգել մօտ 70 գնդակացիր։

Տիգրիսի շրջատեղում Կուտ-էլ-Ամարայից արևելք մենք շարունակեցինք մաքրել գրաւած տարածութիւնը թիւրքերի դիակներից և թաղեցինք 580 դիակ. պարզվեց, որ թշնամին ինքը թաղել է 500-ի չափ դիակ։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Կովկասեան զօրաճակատի վրա փոփոխութիւն չը կայ։

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

15 յունվարի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Մեր զօրամասերը, թնդանօթաձգութիւնից յետոյ, առաջացան Կիմպօլունգի երկու կողմի խճուղիով և յամառ կռուից յետոյ ճեղքեցին հակառակորդի ամրացված դիրքը երեք վերստ տարածութեամբ։ Մեր զօրքերը վերցրին գերիներ և աւար։

ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

14—15 յունվարի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Կալնցէմից արևելք գտնվող մեր խրամատներն ուժեղ ռմբակոծութեան ենթարկելուց յետոյ, գերմանացիք յարձակում գործեցին մեր զօրամասերի վրա, բայց վանվեցին ծանր կորուստներով։

Միտավայի խճուղու շրջանում մենք արձակեցինք գազ, որ մեծ իրարանցում ձգեց գերմանացիների մէջ։

ՓԱՐԻԶ.—Պաշտ. հաղորդագրութիւն.

Գիւյնէմէրը իջեցրեց թշնամու թւով 30-րդ աէրօպլանը։ Յունվարի 13-ին ֆրանսիական օդագնացները իջեցրին գերմանական 5 աէրօպլան։ Միևնոյն օրը ֆրանսիացի օդագնացները ռմբակոծեցին Գամի զինուորական գործարանները և կայարանը, ուր նկատվեցին հրդեհներ ու ուժեղ պայթում։

ԼՈՆԴՈՆ.—Պաշտ. հաղորդագրութիւն.

Ֆրանսիական ռազմաբեմի վրա, Լօօսից արևելք, երէկ մենք խուժեցինք թշնամու խրամատները և ռումբերով աւերեցինք մի շարք դիրքեր ու պատճառեցինք թշնամուն խոշոր կորուստներ. Սոմմից հիւսիս մենք աջողութեամբ ռմբակոծեցինք գերմանական խրամատները։

Մեր օդագնացները աջողութեամբ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐԻՆ ՆՈՒԻՐՎԱԾ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ «ԿԱՊՈՅՏ ԳԻՐՔԸ»

Քաղաքական այն սիստեմը, որի ձևակերպումը տուել էր ֆրանսերէն լեզուով մի ռուս «դիպլօմատ»—թէ «Un tiers crevera, un tiers emigrera, un tiers se convertira» (մի երրորդը՝ սատկած, մի երրորդը՝ գաղթած, մի երրորդն էլ կրօնափոխ եղած)—քաղաքակիրթ երկիրներում վաղուց ի վեր բոլորովին վտարված է, որովհետև փորձը ցոյց տուեց, որ անցանկալի համարվող տարրերին բնաջինջ անելը պետութեան համար կործանարար է։ Սակայն այս սիստեմը բացորոշ կերպով այժմս էլ գործադրվում է Թիւրքիայում, որի մասին վկայում է նորերս լոյս տեսած «Կապոյտ Գիրքը»։

Այս ստուար հատորի մէջ, որ բաղկացած է 700 էջերից, ամփոփված են մի շարք վաւերագրեր, որոնք հաւաքված են և խստիւ կերպով ստուգված մի առանձին յանձնաժողովի կողմից, որը գործում է լօրդ Բրայսի նախագահութեամբ։

Հայկական ջարդերը տեղի են ունեցել 1915 թւականին, սակայն այդ ջարդերին վերաբերվող վաւերագրերը միայն այժմ են ի մի համախմբված և քննութեան ենթարկված, հաստատելով հայերին, թիւրք իշխանութիւնները գործում էին որոշ սիստեմով։ Այդ մասին խօսում է լօրդ Բրայսը իր նախաբանի մէջ։ Նա գրում է, որ վկաների մանրակրկիտ կերպով ստուգված ցուցմունքները հայերին ջրահեղձ անելու մասին (Տիգրիս և Եփրատ գետերում և Սև ծովում)՝ ակներև են դարձնում, որ «երիտասարդ թիւրքերի» Պոլսի պարագլուխները մի պարզ և որոշ ծրագիր էին մշակել։ Թիւրքական սահմաններում բնակվելիս են եղել 1,800,000 հայ։ Սրանցից 600000 ը սպանված են կամ փախած, 600000-ը կենդանի են մնացել—թէև սրանց դրութիւնը յուսահատական է—և 600000 հոգի բռնի կերպով մահմեդականացած են։

Այսպիսով ոչ-ֆրանսիացու ֆրանսերէն բանաձևը ի կատար է ածված համարեա կատարեալ ճշտութեամբ՝ երիտասարդ թիւրքերի ձեռքով։ Լօրդ Գրէյը՝ լօրդ Բրայսին ուղարկած մի նամակում իրաւացիօրէն մատնանշում է, որ «այս սոսկալի դօկումենտները պիտի ամենալայն ժողովրդականութիւն ստանան և պիտի ուսումնասիրվեն այն բոլորի կողմից, որոնց մատչելի է մարդկային զգացումը»։ Պրոֆեսոր Ֆիշերը (այժմ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր), հետազօտելով այդ վաւերագրերը, գալիս է այն եզրակացութեան (որը նոյնպէս զետեղված է «Կապոյտ Գրքում»), որ Աւստրիան և Գերմանիան կարող էին այդ բոլոր գազանութիւնների առաջն առնել, եթէ ցանկային այդ անել։ «Վկաների ցուցմունքներից պարզվում է, որ այդ պետութիւնները ընդհանուր առմամբ համակիր էին հայերին պատժելու ծրագրին, որ չափով որ այդ վերաբերվում էր մասսայական տեղահանութեան»—ասում է պրոֆ. Ֆիշերը։

«Ինչպէս կարող էին մարդ-արարածները գործել այդ աննկարագրելի ոճիրները կանանց և երեխաների վերաբերմամբ,—ասում է լօրդ Բրայս.—եթէ մենք մտաբերենք նախընթաց կոտորածները, ապա պիտի գանք այն եզրակացութեան, որ մեր առաջ որոշ քաղաքական սիստեմ է, որ պարբերաբար գործադրվում է թիւրք իշխանութիւններից... Ճանապարհորդները յաճախ գովաբանել են թիւրք գիւղացիների ազնւութիւնը և բարեսրտութիւնը։ Մեր զինուորները, որ հանդիպել են թիւրքերի հետ ռազմադաշտում, վկայում են, որ նրանք ազնիւ կռւողներ են։ Նրանց դէմ ես ոչինչ չեմ ասի, բայց կաւելացնեմ, որ հանդիպել եմ մի քանի թիւրք պաշտօնեաների հետ, և սրանք բոլորն էլ ամենալաւ տպաւորութիւնն են գործել իմ վրա։ Բայց թիւրք ամբողջ քաղաքականութեան սիստեմը վերջին երկու դարերի ընթացքում, սկսած սուլթանից մինչև վերջին միւթէսարըֆը, աչքենում է իր փտածութեամբ և անողորմութեամբ։ Այս սիստեմը հնարաւոր է դարձնում ամենաանհնար ոճիրները»։

«Կապոյտ Գրքում» ամփոփված վաւերագրերը վկայում են նախ և առաջ հայերի կատաղի ընդդիմադրութեան մասին, որի հանդէպ նսեմանում է Սարագոսայի պաշտպանութեան պատմութիւնը։ Ահա, օրինակ, մի վկայի ցուցմունք Սասունի կոտորածի մասին. «Հայերը սախլված եղան թողնել իրանց ամրութիւնների արտաքին գիծը և աստիճանաբար նահանջել դէպի Անտոկ լեռան բարձունքները, յատկապէս դէպի կենտրոնական մասիվը, որը 10,000 ոտնաչափ բարձրութիւն ունի։ Կանայք, երեխաները և հօտերը խոշոր չափով խանգարում էին մարտիկներին, որոնցից մնացել էին հազիւ 1500 — 3000 հոգի։ Արշաւող թիւրքերի հետ եղած կռիւների ժամանակ տեղի էին ունենում սարսուռ ազդող տեսարաններ։ Հայերը, սպառելով վերջին գնդակները, պաշտպանվում էին հրացանների կոթերով կամ դաշոյններով։ Թիւրք զօրքը և քիւրդերը, թւով մինչև 30,000, աւելի ու աւելի էին ճնշում նահանջողներին, մինչև որ քշեցին նրանց լեռների գագաթները և ապա շրջապատեցին։ Եւ սկսվեց վերջին ճակատամարտը, որը ընդունեց, ինչպէս առ հասարակ լինում է լեռնականների մօտ, անխնայ մահաբեր յամառութեան բնոյթ։ Տղամարդիկ, կանայք, երեխաներ պաշտպանվում էին արշաւող թշնամուց գերանդիներով, մահակներով, դաշոյններով և քարերի օգնութեամբ։ Նրանք քարեր էին գլորում, որոնց տակ բազմաթիւ թիւրքեր գտան իրանց մահը։ Դաշոյններով զինված կանայք յարձակվում էին թիւրքերի և քիւրդերի վրա։ 1915 թւականի օգոստոսի 5-ին թիւրքերը վերջապէս վերցրին Անտոկեան ժայռերը։ Հայ մարտիկները բոլորն էլ ընկան։ Երիտասարդ կանայք, չուզելով ընկնել թշնամու ձեռքը, սեղմելով երեխաներին իրանց կրծքերին, նետվում էին անդունդները»։

Ինչպէս տեսնում է ընթերցողը, Անտոկի կռիւը դեռ երկար ժամանակ պիտի ոգևորէ բանաստեղծներին։

Միատեսակ վիճակ էր սպասում, ինչպէս դիմադրող հայերին, նոյնպէս և նրանց, որոնք խոնարհվում էին թշնամուն։ Ահա, օրինակ, ինչ տեղի ունեցաւ Մուշում։ Անցքերը նկարագրված են ականատես գերմանացու ձեռքով։ «1915 թ. յունիսին թիւրքերը առանց որևէ պատճառի սկսեցին գնդակահարել Մուշի և շրջակայքի ազգաբնակութիւնը։ Սա կատարվում էր զուարճութեան համար։ Հէնց Մուշում ապրում էր 25,000 հայ։ Քաղաքի շրջակայքում կային 300 հայկական գիւղեր, որոնցից իւրաքանչիւրն ունէր 500 ծուխ։ Նրանից յետոյ, երբ շատերին սպանեցին, թիւրքերը յայտարարեցին հայերին, որ նրանք երեք օրվայ մէջ պէտք է հեռանան քաղաքից, թողնելով իրանց գոյքը։ Բայց երկու ժամ յետոյ այս կարգադրութիւնից, թիւրքերը քաղաքի վրա ուղղեցին թնդանօթներ և հրդեհեցին ամեն կողմից։ Այն խնդրրներին՝ խնայելու գոնէ երեխաներին՝ միւթէսարըֆը պատասխանեց, որ «ամբողջ հայ ազգը պէտք է կործանվի»։ «Խարբերդում և Մեզրէում հայ ազգաբնակութիւնը ենթարկվեց սոսկալի տանջանքների,—կարդում ենք մի ուրիշ դօկումենտում։—Տղամարդկանց աչքերը հանում էին, եղունգները պոկում կամ ձիերի նման պայտում մեխերով, իսկ կանանց ծծերը կտրում էին կրծքից։ Այս ամենը արվում էր գիշերը բանտի պատերի մէջ։ Որպէսզի խլացնեն տանջվողների ա-

Վշտահար Անուշաւան Ղազանջեանը յայտնում է իր ազգականներին և բարեկամներին իր սիրելի և անմոռանալի ամուսնու՝

ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՂԱԶԱՆՋԵԱՆԻ

վաղաժամ մահվան մասին։ Ամբիծքը կը կատարվի ամէն օր երեկոյեան ժամը 7-ին, Քամոյեան ս. Գէորգ եկեղեցում։

59 Թաղումը չորեքշաբթի, ամսիս 18-ին, Խօջիվանքի գերեզմանատանը։ 1—1

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՂԱԶԱՆՋԵԱՆԸ յայտնում է իր ազգականներին և բարեկամներին իր անմոռանալի հարս՝

Շուշանիկ Ղազանջեանի

վաղահաս մահվան մասին։ Ամբիծքը ամէն օր, երեկոյեան ժամը 7-ին, Քամոյեան ս. Գէորգ եկեղեցում։ Թաղումը չորեքշաբթի, ամսիս 18-ին, Խօջիվանքի գերեզմանատանը։

60 1—1

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ, ՎԵՐՆՈՒՀԻ, ԱՆԱՀԻՏ, ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅԱԿՈԲ ԱՓՈՅԵԱՆՆԵՐԸ յայտնում են իրանց ազգականներին և բարեկամներին առաջին երկուսը իրանց սիրելի և անմոռանալի դստեր, իսկ վերջին երեքը իրանց սիրելի քրոջ՝

ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՂԱԶԱՆՋԵԱՆԻ

վաղահաս մահվան մասին։ Ամբիծքը կը կատարվի ամէն օր, երեկոյեան ժ. 7-ին, Քամոյեան ս. Գէորգ եկեղեցում։ Թաղումը չորեքշաբթի, ամսիս 18-ին, Խօջիվանքի գերեզմանատանը։

61 1—1

ԳԱՍՊԱՐ ԵՒ ՆՐԱՆՈՒՀԻ ԱՓՈՅԵԱՆՆԵՐԸ յայտնում են իրանց ազգականներին և բարեկամներին, առաջինը իր սիրելի և անմոռանալի քրոջ, երկրորդը իր տալոջ,

Շուշանիկ Ղազանջեանի

վաղահաս մահվան մասին։ Ամբիծքը ամէն օր, երեկոյեան ժամը 7-ին, Քամոյեան ս. Գէորգ եկեղեցում։ Թաղումը չորեքշաբթի, ամսիս 18-ին, Խօջիվանքի գերեզմանատանը։

62 1—1

ՆՈՐ ՀՈՅԱԿԱՊ ՑԻՐԿ Եղբ. Եֆիմովների

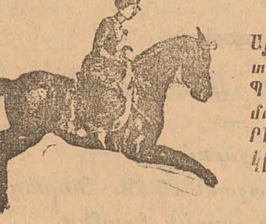

(Միխայլեան պրօսպեկտ, տելեֆօն 19—00)

Այսօր, երեքշաբթի, յունվարի 17-ին և վաղը՝ չորեքշաբթի, յունվարի 18-ին, կը տրվեն բովանդակալից ներկայացումներ։ 4-րդ գաստրոլը արտիստ ՑԱՐ-ԱԴԱՑԻ— Պ. ԼԷՕՆԵԼԼԻԻ։ Հասարակութեան խնդրանօք տեղի կունենայ նորից 3 գաստրոլ մանկահաս ՎՕԼՕՏԻՆԱ ՋՈՒՐԻՒՏՑԻԻ։ Կատարօնների չարունակութիւն քույրեր ՎԱԲՈՒՆՏՕՆՆԵՐԻ։ Առաջին անգամ ԿԼՕՈՒՆՆԵՐԻ ՄԵԾ ԲԱԼԷՏ։ 8 ձիու վրայով թռիչք կը գործէ առաջին անգամը Կամբրօվը։ Կը մասնակցեն ներկայացմանը նաև ՌՕՋԷՏՏԻՆ և ԿՕԼՆԷՏՏԻՆ։

27 Սկիզբը երեկ. ժամը $8^1/_2$-ին։ 1—1

ԱՄԵՐԻԿԱ

Ուսանող սեբաստացի (Զարա)

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Թող գրէ իր եղբօր՝

Տօքթ. Մ. Վարդանեանին

«Հորիզոնի» հասցէով։

(օ. մ.) առ. 56 5—1

ռմբակոծեցին թշնամու զօրագծերը։ Տեղի ունեցան բազմաթիւ օդային կռիւներ, որոնց ընթացքում ոչնչացան գերմանական 5 աէրօպլան և 5-ը ստիպված էին իջնել փառաւածքների պատճառով. բրիտանական 1 աէրօպլան կորաւ անհետ։

ՓԱՐԻԶ.—Պաշտ. հաղորդագրութիւն.

Յունվարի 12-ին Մասսի ձախ ափում գերմանացիների գործած յարձակումը շատ յախուռն էր. յարձակմանը մասնակցում էին մի քանի գնդեր։ Մի քանի տեղում կռիւը փոխվեց ձեռնամարտի. հետևեալ օրվայ առաւօտեան մեր գործած հակայարձակումը հնարաւորութիւն տուեց մեզ խլել «304» լեռնագագաթի շրջանը և խրամատների մեծ մասը։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Ուժեղ թնդանօթաձգութիւնից յետոյ գերմանացիք յարձակւում գործեցին Կալնցեմ գիւղի երկու կողմում գտնվող մեր զօրամասերի վրայ՝ Րիգայից արևմուտք։ Յարձակումը վանվեց և գերմանացիք անկարգ ետ մղվեցին։ Երկու ժամ յետոյ գերմանացիք առաջացան մեր զօրքերի դէմ, որոնք գտնվում էին Կալնցեմ գիւղից վեց վերստ հեռաւորութեան վրայ՝ հիւսիս-արևմուտք։ Ենթարկվելով մեր կրակին, գերմանացիք պառկեցին։

Յունվարի 12-ին մեր հակայարձակումներից մէկի ժամանակ, Տիրուլ ճահճի և Աա գետի միջև քահանայ Միխայիլ Դուբիցկին, երբ օֆիցերները սպանվեցին, ինքը անձամբ գլուխ կանգնեց յարձակվողների և տարաւ նրանց առաջ, բայց ինքը ևս վիրաւորվելով, դուրս ելաւ կազմից։

Լոյս յունվ. 13-ի գիշերը, թնդանօթաձգութիւնից յետոյ, հակառակորդի մանր զօրամասերն առաջացան Բարանովիչ-Լունինեց երկաթուղագծի շրջանում, բայց ետ մղվեցին իրանց խրամատները։

Շարա գետի մօտ ընկաւ մեր աէրօպլաններից մէկը, որի օդաչու Պլուզինի և օգնական Կիսէլէվի դիակները հանձեցին։ Միենոյն օրը գերմանական մի աէրօպլան ռումբեր նետեց Ալէքսանդրովի երկաթուղագծի վրա։

Լաբազի շրջանում թշնամու կրակից սպանվեց Թօլմօզորով քահանան, որ խաչը ձեռին՝ անցնում էր մի խրամատից միւսը։

Բրօդից հարաւ հակառակորդն առաջացաւ, բայց մեր կրակից կրեց խոշոր կորուստներ և անկարգ փախաւ։ Կիրլիբաբայից հիւսիս վանվեց թշնամու առաջխաղացումը։

ՓԱՐԻԶ.—Պաշտօն. հաղորդագրութիւն.

Բաւականին տաք թնդանօթաձգութիւն տեղի էր ունենում Մասսի ձախ ափում, «304» դիրքի, Մօրտօմի մօտ և աջ ափում՝ Հարիէր անտառի մօտ։

ՀԱՒՐ.—Բէլգիական հաղորդագրութիւն.

Երէկ թնդանօթաձգութիւնը սաստիկ էր Դիկսմիւդէի շրջանում։

ՀՌՕՄ.—Պաշտօն. հաղորդագրութիւն.

Ամբողջ զօրաճակատի վրա թնդանօթաձգութիւն է։

ԱՖՐԻԿԵԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

14 յունվարի

ԼՕՆԴՕՆ.—Պաշտ. հաղորդագրութիւն.

Արևելեան - Աֆրիկայում թշնամու զօրամասերը նահանջում են մեր զօրքերի ճնշման ներքոյ։ Թշնամու ուժեղ զօրամասեր նահանջում են Մախենգէի և Րուֆիջի մօտից։ Այդ զօրամասերից մինը, մի շաբաթվայ յամառ դիմադրութիւնից յետոյ, ստիպված եղաւ անձնատուր լինել. գերվեցին 4 գերմանացի օֆիցեր և 35 եւրօպացիներ և 250 զինուոր։ Կռիւը շարունակվում է Իրինգից հիւսիս։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

14—15 յունվարի

ԼՕՆԴՕՆ.—Բանւորական կազմակերպութիւնների կօնգրէսը 1,498,000 ձայնով, ընդդէմ 696000-ի, չը համաձայնեց դիմել միջազգային սօցիալիստական կազմակերպութիւններին՝ կոչ անելով մասնակցել հաշտութեան պայմանների քննութեանը։ 1,036,000 ձայնով, ընդդէմ 464000-ի, որոշվեց այդ հարցի քննութեանը հրաւիրել համաձայնութեան պետութիւնների սօցիալիստական կազմակերպութիւններին։

Կօնգրէսը փակելուց առաջ, բանւորները դատապարտեցին Բէլգիայից ազգաբնակութեանը բռնութեամբ հեռացնելու միջոցը։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Յունվարի 13-ին եկաւ իտալական առևտրա - արդիւնաբերական հաստատութիւնների պատգամաւորութիւնը՝ 12 հոգուց բաղկացած։

ՓԱՐԻԶ. — Պատգամաւորների պալատ։ Երեք գոնփակ նիստերում քննելով յունաց գործերի մասին ուղղված հարցապնդումները, պալատը բաց նիստում, 313 ձայնով՝ ընդդէմ 135 ի, ընդունեց Լէյնուարի առաջարկած բանաձևը, որով վստահութիւն է արտայայտվում կառավարութեանը և յոյս յայտնվում, թէ Ֆրանսիան, իր դաշնակիցների հետ միասին, ձեռք կառնէ ամէն կարելի միջոցներ՝ ինչպէս դաշնակից զօրքերի դրութիւնը Սօլունում ապահովելու, այնպէս և նրա համար, որպէսզի Յունաստանը կատարէ իր պարտաւորութիւնները Սերբիայի վերաբերմամբ։

Սենատում պատասխանելով ծովապաշարման առիթով ուղղված հարցապնդմանը, ասաց, թէ անհրաժեշտ է գործել զգոյշ կերպով, ի տես ունենալով չէզոք երկիրների շահերը։ Անգլիական և Ֆրանսիական ռազմանաւերն առանձնապէս ուշադրութիւն են դարձնում, որպէսզի մետաղ չը ներմուծվի Գերմանիա՝ ռազմամթերք պատրաստելու համար։

ՏՕԿԻՕ.—Նագասակիում ջուրն իջեցրին գեր-դրէդնօուտ «Խիւման», որ զինված է 12 հատ 14 դիւյմանոց թնդանօթներով։ Սա առաջին գեր-դրէդնօուտն է, որ շինվեց բացառապէս ճապօնական մետաղից։

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

14—15 յունվարի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Բարձրագոյն հրամանով շտալմէյստէր, Օդեսսայի քաղաքապետ Սօսնօվսկին ամենաողորմածաբար նշանակվում է ներքին գործերի մինիստրի օգնական։

Զինւորական մինիստրի օգնական գեներալ Ֆրօլօվը ամենաողորմածաբար նշանակվում է Պետական Խորհրդի անդամ, թողնելով իր պաշտօնում, ինչպէս և զինւորական խորհրդի անդամ։

ՄՕՍԿՎԱ.—Տեատրալնի հրապարակում, Նէզլօբինի թատրոնում, երէկ, առ. ժամը $10^1/_2$-ին նկատվեց հրդեհ։ Այդ ժամանակ բեմի վրա ժողովվել էին արտիստները, ռեպետիցիայի համար։ Բեմի ետևում գտնվող բանւորներն աղաղակեցին «հրդեհ»։ Իսկոյն բեմի վարագոյրը երկու կողմից բացին. նկատվեց, որ բանւորների աղաղակի հետ միաժամանակ վարագոյրի ցածրի մասը 2 արշին արդէն բոցավառված էր։ Անմիջապէս բացին հրդեհաշէջ ջրախողովակները, բայց ուշ էր, որովհետև կրակը բոռբոքվել էր և անցնում էր հանդիսասրահի 1-ին յարուսը։ Հեռախօսով կանչվեցին բոլոր քաղաքամասերի հրդեհաշէջ խմբերը։ Կրակն անսովոր արագութեամբ տարածվեց վերին յարուսը և գալերկան։ Երեկոյեան հրդեհը մեղմացաւ։ Հրդեհաշէջների մի մասն արձակվեց, իսկ մնացած հինգ խմբերը շարունակեցին աշխատանքը մինչև գիշեր։

Հետևանքներն այս են. բեմը, նրա վրա եղած դեկօրացիաները, կուլիսները, արդուզարդը, բեմի ետևի մասը այրվեցին մինչև վերջին թելը։ Բեմը բառիս բուն նշանակութեամբ մերկացել է։ Քարէ պատերը և երկաթէ տարիֆը փլվեցին բեմի վրա։ Այս սէզօնի դեկօրացիաներն այրվեցին։ Հանդիսասրահն այրվեց կիսով։ Փչացան կահկարասիքը և գլխաւոր ֆօյէն։

Թատրօնի շէնքը պատկանում է պալատական վարչութեանը և ապահովագրված է «Սալամանդրա» և Մօսկվայի փոխադարձ ապահովագրման քաղաքային ընկերութիւնների մէջ։ Թատրօնական գոյքը ապահովագրված է Ռուսական 2-րդ ընկերութեան մէջ, բայց թէ ինչ գումարի, յայտնի չէ։

Վնասներն աւելի քան 300,000 ռուբլու են։ Ենթադրվում է, որ կրակը սկսվել է էլեկտրականութեան թելերի միացումից։ Հրդեհի պատճառը պարզելու համար, նշանակված է առանձին մասնաժողով՝ քաղաքապետութեան գլխաւոր ինժինէրի նախագահութեամբ։

Հրդեհին ներկայ էին քաղաքապետը, գեներալ Շեբէկօն։

ԹԷՀՐԱՆ.—Կովկասի Փոխարքայի զինւորական մասի օգնական գեներալ Եանուշկէվիչը իր շքախմբի ուղեկցութեամբ եկաւ Թէհրան և իջևանեց ռուսաց միսսիայի մէջ, ուր ի պատիւ եկածների կայացաւ ճաշ և մեծ ընդունելութիւն։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Բարձրագոյն անուանական հրամանով՝ յանուն կառավարիչ սենատի՝ Պետական Խորհրդի անդամ, հօֆմէյստէր Սերգէյ Սազօնովը ամենաողորմածաբար նշանակվում է կայսերական արտակարգ ու լիազօր դեսպան Մեծ Բրիտանիայի և Իրլանդիայի Միացեալ Թագաւորութեան նորին մեծութիւն թագաւորին և Հնդկաստանի կայսրին կից, թողնելով Պետական Խորհրդի անդամ և հօֆմէյստէր։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԳՈՒՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԻ

1916 թ. սեպտեմբերի 15-ից յետոյ, մինչև դեկտեմբերի 31-ը, ստացել ենք. 1) Թիֆլիսում, Արշակ Ղոնդաղսազեանից, ի յիշատակ իր դուստր Հռիփսիմէի 15 ր.։ 2) Թիֆլիսում, Գէորգ Յարութիւնեանի տօնախմբութեան օրը, հիւրերի շրջանում հաւաքված 55 ր. (նուիրել են Աղաբէկ Յովսէփեան 10 ր., Գէորգ Յարութիւնեան 10 ր., Դիմիտրի Տրուպչանինօվ 5 ր., Ն. Շալօպկին 5 ր., Աս. Յարութիւնեան 5 ր., Միխայէլ Կասրաձէ 3 ր., Յ. Մանուէլեան 3 ր., Ալ. Երանոսեան 3 ր., Կ. Գասպարեան 3 ր., Դիդէնկօ 2 ր., տ. Բասինօվ 2 ր., Անտօն Մովսէսեան 2 ր., Ռ. Մալայեան 2 ր.)։ 3) Թիֆլիսում, Քէշիշեանի դստեր մկրտութեանը հանգանակված, Յովհ. ք. Ամիրխանեանի ձեռքով 18 ր. 25 կ.։ 4) Եկատերինօսլավից, Մկրտիչ Մելիքեանի ձեռքով հանգանակված 218 ր.։ 5) Րօստովից, Յ. Սէչէնեանի միջոցով հանգանակված 102 ր. (տես նաև «Մշակ» № 257, 1916 թ.)։ 6) Թիֆլիսում, Յովհ. ք. Ամիրխանեանի միջոցով, հաւաքված Գէորգ Յովսէփեանի որդու՝ Ռաֆայէլի մկրտութեանը՝ 24 ր.։ 7) Երևանից, Իսահակ Տէր-Իսահակեանից, ի յիշատակ Յովհաննէս Բաբայեանի 50 ր.։ 8) Շիրվանից (Պարսկաստան), Ալ. Ղորղանեանի միջոցով հանգանակված տեղական հայերից 317 ր. (նուիրել են Շիրվանի Հ. Բ. Ընկ. 200 ր., եղբարք Ջանեան 15 ր., Ալ. Ղորղանեան 15 ր., Զաք. Տէր-Առաքելեան 15 ր., ընկեր. Յովսէփեան-Միքայէլեանից 15 ր., Ս. Նազարեանց 15 ր., Բալասան Մելիք-Մելքումեանց 10 ր., Իսրայէլ Յովսէփեանց 5 ր., Մ. Դաւիթեան 15 ր., Յար. Յակոբեան 10 ր. և Կ. Սուլխանեան 2 ր.)։ 9) Թիֆլիսում, Ալլահվերդի Յարութիւնեանից 10 ր.։ 10) Հաղբատից, Մ. Թանդիլեանից 5 ր.։ Գումարն է 814 ր. 25 կ.։ Նախորդ ստացված 59,067 ր. 86 կ. գումարի հետ (տես «Մշակ» № 202, 1916 թ.), ստացել ենք 59,882 ր. 11 կ.։

Բացի այս գումարից, «Մշակի» միջոցով Հայաստ. Վերաշին. Յանձնաժող. ստացել է 1) Էջմիածնի սինօդի և Նուպար փաշայի միջոցով Ամերիկայից 2500 դօլար կամ 6500 ր., 2) Լօնդօնի Լօրդ-Մէրի Հայանպաստ Ֆօնդից, Հ. Առաքելեանի անունով, երկու նուագով 30,725 ր.։ 3) դարձեալ Ամերիկայից, Ազգային Պաշտպանութեան Յանձնաժողովից 16,129 ր., Գումարը 53,354 ր.։ Ուրեմն վերոյիշեալ 59,882 ր. 11 կ. գումարի հետ ստացվել է «Մշակի» միջոցով ընդամենը 113,236 ր. 11 կ.։

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՈՒԹԵԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

IV

Այսպէս, խանդավառ ոգևորութեան րօպէներին, երկու տարի շարունակ, հայ մարմինները ու կազմակերպութիւններն անկոչ օտարի խնամակալութեան առնելով թիւրքահայ վիճակի և թիւրքահայ դատի տնօրինման գործը, հասարակական միջոցներ և էներգիա զոհաբերեցին առատօրէն, միւս կողմից խորթ զաւակի անտէր վիճակի մատնելով իրանց սեփական երկրի և ժողովրդի մեծագոյն մասը՝ 70% հայ տնանկ, չքաւոր գիւղացիութիւնը։ Այսօր վերջինիս դրութիւնը նոյնքան վատթար է, որքան գաղթականների վիճակը։ Մեծ մխիթարութիւն է, որ ռուսահայ գիւղացիութիւնը մեխված է իր սեփական հողակտորին և ունի մի քանի գլուխ անասուններ։ Ինչ փոյթ նրա համար, երբ սովամահութեան սև ուրուականը սաւառնում է նրա աղքատիկ խրճիթի շուրջը և այսօր նա նոյնքան անճար ու անապահով է, որքան թիւրքահայ փախստականները։

Յիշում են ընթերցողները մեծ աղէտի դառնագին օրերը՝ 1915 թւականի աշնանը, երբ Էջմիածին և Երևան բռնկած մեծ գաղթականութիւնը, յատուկ կարգադրութեամբ ցրեցին հայ գիւղերը՝ մինչև Գանձակի նահանգի և Շուշու գաւառի խուլ անկիւնները։ Յիշում են նրանք այն զգացված, ցաւոտ նկարագրութիւնները հայ գաւառներից, թէ ինչպիսի հիւրընկալ ու կարեկից վերաբերմունք են ցոյց տալիս գիւղացիները փախստականներին՝ իրանց համեստ պատառից բաժին հանելով վերջիններիս, չը նայելով որ սրանց բերած տարափոխիկ հիւանդութիւնները զոհեր էին կլանում նոյն իսկ գիւղացիներից։ Իսկ այժմ գիւղացին իր կենցաղակերպով հաւասարվելով փախստականին, աւելի անապահով է զգում իրան վաղվայ համար, քան վերջինը։ Փախստականները ստանում են, որքան էլ չնչին լինի, պետական նպաստ և հասարակական մարմինների ու կազմակերպութիւնների խնամքը («Եղբայրական Օգնութիւն», «Կենտրօնական կօմիտէ», «Նպաստամատոյց», «Վերաշինութեան Յանձնաժողով», «Մօսկվայի կազմակերպած կօմիտէն» և այլն)։

Ասացէք, ո՞րն է օգնութեան այն ձեռքը, որ ընդունակ պիտի լինի հայ շինականի արտասուքը սրբելու և չոր հացի պատառ դնելու նրա ափերի մէջ։ Հեռաւոր Խաչէնը, Վարանդան ու Դիզակը, Շիրակն ու Ապարանը չունեն իրանց ողբալի կացութեան կենդանի արձագանքողները, մատչելի չեն հայ օրգանի թղթակցին։ Հայ քաղաքացիութեան կուլտուրական կենտրօնները գիտեն, իրազեկ են միայն՝ ողբասաց հեռագիրների անհատնում տարափից, թէ ինչպէս է վերադարձող փախստականների վիճակը Վասպուրականում, Երզրումում և այլուր։ Մօտ... և բացառապէս սրանց համար են աշխատում հայ հասարակական մարմինները՝ պարենաւորումը կազմակերպելու և գիւղատնտեսական պարագաները հոգալու համար։

Սակայն Բագուի Միացեալ Կոմիտէի հրապարակած սենսացիօնէլ փաստերը՝ որպէս հայ գիւղացիութեան տրագիկ կացութեան աղաղակիչ դօկումենտներ, պիտի, վերջապէս, սթափեցնեն հայ քաղաքացիական հասարակութիւնն իր յանցաւոր անտարբերութիւնից։ Հայ կուլտուրտրեգերները, յատկապէս Թիֆլիսի ջօջերը, մեծ պատասխանատուութեան առաջ են կանգնած այժմ…

Թիֆլիսը… ո՜հ, մի զարմանալի «կուլտուրավայր» է այդ քաղաքը. նա այժմ ցնծում է տօնի ու խրախճանքի մէջ…

Երէկ այդ կենտրօնի հայ մտաւորականութիւնը ապրում էր ուրիշ մտաւոր կեանք. Նրանք վեր սլանալով վառ երազանքների եթերը, հիպնոսված տիրող խաբուսիկ մօմենտի պարապ յոյսերից, խօսքի ու գրչի մի-մի հարուածներով քաղաքական բաղդի վճիռներ էին արձակում տարաբաղդ ժողովրդի անունով։ Դա հայ մտաւորականների քաղաքական իլլիւզիաների շրջանն էր, երբ խրախուսվում էր ամէն բանի—և յաւելեալ կապիտալի և յաւելեալ արեան—անխնայ զոհաբերութիւնը քաղաքական իդէալների «սուրբ սեղանի» առաջ։ Ոչ մի ուրիշ հանրական հոգս ու ցաւ չէր կարող խանգարել «ազգային փրկիչների» քաղաքական ներդաշնակ ոգևորութեան նինջ ու օրօրը։ Թող ամէն բան կործանվի փոյթ չէ, միայն թէ «կեցցէ՜ յաւերժ» հայի քաղաքական իդէալը։

Այդպէս էր երէկվայ դէվիզը։

Այսօր տրամագծօրէն այլ է տրամադրութիւնը։ Կայ նորէն կենդանի բարբառ, բարձր աղաղակ, ծափեր ու ովսաննաներ, բայց տարբեր բնաւորութեամբ և տարբեր յղացումներով։ Հայ մտաւորականները դարձել են գետնին՝ իրանց երէկվայ եթերային բարձունքներից. բազմած օդային ապարանքների փլատակների վրա, յուսբեկ ու լքված, ճիգ ու ջանքով ուղիներ են որոնում նրանք՝ հոգեկան դատարկութիւնը որևէ էքվիվալենտով լցնելու համար։ Եւ ահա, հասարակական մտքի րէակցիան՝ թողնելով քաղաքական խոհերի սահմանները՝ իր փախստավայրը գտել է գեղարուեստի մէջ։

Մեռել է քաղաքական իդէալը, կեցցէ գեղարուեստական ճաշակը։

Ահա հայ ինտէլիգենցիայի այսօրվայ դէվիզը։

Ամբոխի անզուսպ հետաքրքրութեամբ լցնում են նրանք թատրօններն ու գրական-դասախօսական երեկոյթները։ Հայ արտիստը, գրականագէտն ու ուսուցիչը ծափ են զարնում տօնական տրամադրութեամբ.

ղաղակը, զինւորները թմբուկ էին զարկում»։ Այնուհետև հրաման տրվեց կենդանի մնացած հայերին՝ հաւաքվել յայտնի կէտերում։ «Երբ հայերը հաւաքվեցին, նրանց բոլորին դրին բանտերը, և մի քանի օր յետոյ. ամենքին միասին շղթայեցին և ամբողջ խմբերով քշեցին հարաւ և հարաւ-արևելք։ Ոմանց ասում էին, թէ տանում են Մուսուլ, միւսներին—Բաղդադ։ Նրանց ժամանակ չը տուին ոչ գործերը վերջացնել, ոչ էլ հրաժեշտ տալ իրանց ծանօթներին. սակայն գերիները ժամանակ էլ չունէին մտածելու այդ ամէնի մասին։ Հէնց առաջին լեռնանցքում, մի խուլ տեղ, նրանց սպանեցին»։ Այսպէս վերջ տուին տղամարդկանց։ Ապա հաւաքեցին կանանց և երեխաներին. սրանց նոյնպէս քշեցին դէպի հարաւ։ «Նրանց մեծամասնութիւնը զոհ գնաց ճանապարհի դժուարութիւններին և պահակախմբի խստութիւններին ու հեշտասիրութեան։ Քիւրդերին թոյլ էին տալիս յարձակվել այս կարաւանների վրա»։ «Ամեն անգամ գետերից անցնելու ժամանակ, մանաւանդ Եփրատից, տեղի էին ունենում մասսայական սպանութիւններ։ Թիւրք զինւորները կանանց և երեխաներին քշում էին ջրի մէջ և խեղդում նրանց։ Եթէ որևէ մէկը լողում էր անցնելու միւս ափը, նրան իսկոյն գնդակահարում էին։ Պահակախմբերի հեշտասիրութիւնը և ագահութիւնը անսահման էր։ Կենդանի մնացած փոքրաթիւ մարդիկ Հալէպ հասան բոլորովին մերկ, որովհետև զինւորները մինչև վերջին թելը խլել էին նրանցից։ Հալէպ հասած կանանց մէջ չը կայ ոչ մի փոքր ի շատէ գեղեցիկ կին։ Նրանք բոլորն ընկել են ճամբին։ Խնայվել են միայն տգեղները և նրանք, որոնք կարողացել են տանել ճամբի դժուարութիւնները»։ «Եփրատի ափերը և Երզնկայի հովիտը լիքն էին կանանց և երեխաների այլանդակված դիակներով»։

Այս փաստերը մէջ բերելուց յետոյ, «Рус. Вѣд.»-ի Լօնդօնի թղթակիցը աւելացնում է.

«Ես էլ չեմ սկսի մէջ բերել սարսափելի մանրամասնութիւնները։ Պէտք է ունենալ ամուր նեարդեր, որպէսզի մի անգամ նրատելով կարելի լինի կարդալ 5—6 ցուցմունք։ Եթէ պատերազմից յետոյ էլ գոյութիւն պէտք է ունենայ այս կայսրութիւնը, որ պատժի այսպիսի սիստեմ է բանեցնում իր սեփական ազգաբնակութեան վերաբերմամբ, եթէ բոլոր պետութիւնները միասին չեն կարող ընդմիշտ վերջ դնել այն կարգին, որտեղ «սուլթանից մինչև շրջանապետը ներկայացնում են իրանցից համակ բռնութիւն», եթէ ֆրանսիական բանաձևը, որ յղացել է ոչ-ֆրանսիացի մի վարչապետ, չանցնի աւանդութեան շրջանը, ինչպէս կախարդ ջադուների վրա կատարված դատավարութիւն, այդ դէպքում կօլլեկտիվը ամենուրեք պէտք է ճանաչէ իրան լիակատար սնանկ»։

բոլորը գոհ են հոգեկան նոր անդորրութեամբ. բոլորի գեղջկերը ծաղկում են. նրանց դէմքին փայլում է ուրախ ժպիտը։ Ժողովուրդը նոյնքան սիրով յաճախում է և առատօրէն վճարում նրանց, որքան «մալալանխաններին»։

Եւ Թիֆլիսի երեկլինների այդ ինքնահաճ բաւականութիւնների հանդէպ՝ հայ աշխատաւոր գիւղացիութիւնը վիզը ծռած, ցորենի և ալիւրի դատարկ «թարախը» ձեռքին, չոր հացի կարօտն է քաշում...

Փորձեցէք այդ սոսւար զանգուածի ցաւերից ու հոգսերից ճառել հրապարակով և լուրջ միջոցներ առաջարկել, խորհրդակցութեան հրաւիրել հայ մտաւորականներին՝ քաղցած շինականի քայքայվող տնտեսութիւնը վերականգնելու համար։

Դատարկ բաներ... Թիֆլիզի «ազգայինները» գլուխ չունեն նման պրօզայիկ հարցերով զբաղվելու։

Ո՞վ է այն քաջը, որ համարձակութիւն կունենայ մեզ առարկելու, թէ հայ ուսուցչի կամ գրողի գործը չէ հետաքրքրվելու գիւղացիների վիճակով և զբաղվելու նրանց՝ սպառնացող ճգնաժամից փրկելու միջոցներով։

Ո՞վ է այդ քաջը, կրկնում ենք։ Ինչո՞ւ երէկ ուսուցիչն ու գրողը ռազմի շեփոր էին հնչեցնում՝ մարտիկի համազգեստ հագած, և կամ կնճիռները կիտած՝ քաղաքական բաղդի ծրագիրներ էին մշակում ու հարցեր լուծում։

Հասկանում ենք. այնտեղ, ուր անդուլ աշխատանք, դրական էներգիա և իրական արժէքներ են պահանջվում, հայ միջին մտաւորականը տկար ու սնանկ է այդ պահանջների հանդէպ։ Իսկ այնտեղ, ուր քաղաքական պարապ իլլիւզիաներն են բորբոքում դատարկ կարասի հնչիւնի նման, գերվում, յափշտակվում են հայ մտաւորականները։

Այդ տեսակէտից նայելով հայ հասարակական տրամադրութիւնների «երէկվայ» և «այսօրվայ» ալիքաւորումներին, գտնում ենք, որ երկու դէպքում էլ հայ հասարակական միտքը ապրում էր իր վերելքի բացասական մոմենտները։ Երէկ տիրում էր հրապարակին քաղաքական ռոմանտիզմը, այսօր յափշտակել են բոլորին գրական-գեղարուեստական մարզանքները։

Երկուսն էլ հաւասարապէս բացասական երեւոյթներ են մանաւանդ ներկայ պայմաններում (առանձնապէս ընդգծում ենք վերջին արտայայտութիւնը)։ Երկուսի մէջ էլ բացակայում են դրականի և իրականի տարերքները։ Եւ երկուսն էլ կազմումեն մեր «աշխէն-մալ-ալանիզմի» տարբեր վարիացիաները։

Թո՛ղ կորչեն անվերադարձ խաբուսիկ իլլիւզիաները, շշմեցնող ռոմանտիզմը և սոսկ սուբյեկտիվ բաւականութիւններ պատճառող էսթետիկական մարզանքները։

Կեցցեն իրական արժէքները, հասարակական կոլլեկտիվի շահերին նուիրված դրական, շօշափելի աշխատանքը, քրտնաջան եռանդը։

Այդ տեսակէտից ողջունում ենք ամբողջ հոգով Բագուի Միացեալ Կոմիտէի հանդէս գալը։

Թո՛ղ բեղմնաւոր լինի նրա յօգուտ գիւղացիութեան ծաւալած գործնական աշխատանքը, դրական եռանդը։

Թո՛ղ ամաչէ Թիֆլիսը Բագուի ձեռներէցութեան հանդէպ։ Բ. Իշխանեան

ՍՊԻՏԱԿ ՏՈՄՍԱԿՈՐՆԵՐԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ՅԵՏԱՁԳՎԱԾ

Պետրօգրադից, յունվարի 13-ից, Պետր. Հեռ. Գործակալութիւնը հաղորդում է հետևեալը.

Ներքին գործերի և զինուորական մինիստրների համաձայնութեամբ անհրաժեշտ համարվեց դադարեցնել մինչև այս տարվայ աշունը՝ 1915 թւի նոյեմբերի 18-ի օրէնքի կարգով սկսված ստուգիչ բժշկական քննութիւնը սպիտակ տոմս ունեցողների վերաբերմամբ, որոնք ծնվել են 1879 թ. հոկտեմբերի 1-ի և 1888 թւի սեպտեմբերի 30-ի միջև, այսինքն որոնք ենթակայ են եղել 1901—1909 թ. թ. զինուորակոչերին»։

Ինչպէս յայտնի է, Թիֆլիսի քաղաքային զինուորակոչ ատեանում յունվարի 9-ին ստուգիչ բժշկական քննութեան ենթարկվեցին 1906 և 1907 թ. թ. զինուորակոչերին սպիտակ տոմսեր ստացած երիտասարդները։ Եւ այդ օրը բժիշկների մասնաժողովը սպիտակ տոմսաւորներից աւելի քան 50%-ին յայտարարեց պիտանի զինուորական ծառայութեան և այդպիսիներին դասեց 2-րդ կարգի երկրապահ զինուորների շարքը։

Այժմ, վերոյիշեալ հեռագրից յետոյ, հարց է ծագում՝ թէ յունվարի 9-ին կատարված քննութիւնը օրինական պէտք է ընդունվի, զինուորական ծառայութեանը պիտանի ճանաչված և 2-րդ կարգի երկրապահների շարքում դասվածների նկատմամբ, թէ՞ վերջինները դարձեալ համարվելու են իբրև սպիտակ տոմսաւորներ։

ԳՐԱԿԱՆ ԷՏԻԿԱՆ

Խարկօվում գոյութիւն ունեցող գրական-գեղարուեստական խմբակի վերջին ժողովներից մէկը նուիրված է եղել գրական էտիկայի հարցին։ Ժողովը ընդունել է հետևեալ բանաձեւը.

«Գրական էտիկայի հարցի յարուցումը չի կարող ժամանակին յարմար նկատվել այնպիսի մի էպօխայում, երբ պահանջվում է քաղաքացիական տոկունութեան առանձնակի լարուածութիւն։ Գրական գործունէութեան իւրաքանչիւր տեսակը պիտի ճանաչվի իբրև հասարակական գործունէութիւն, ուստի և ժուռնալիստների բոլոր գործողութիւնները պիտի գնահատվեն հասարակական տեսակէտից։

«Մամուլի օրգանների շերտաւորումը, որ համապատասխան է հասարակութեան մէջ եղած շերտաւորման, բնական և օրինական մի երեւոյթ է։ Իւրաքանչիւր ժուռնալիստ պարտաւոր է գիտակցաբար ընտրել իր տեղը այդ պրօցեսում և պատասխանատւութիւն կրել։

«Կարեւորագոյն արգելքները, որոնք խանգարում են հասարակական պարտականութեան այս իրագործմանը, դա նախ և առաջ այն է, որ գրական աշխատանքը Ռուսաստանում անպաշտպան է նիւթապէս և ստեղծում է այնպիսի պայմաններ, որոնք ստիպում են այն ժուռնալիստներին, որոնց ապրուստի միակ միջոցն է գրականութիւնը, մասնակցել այնպիսի հրատարակութիւններին, որոնց նպատակները չեն համապատասխանում իրանց անձնական համոզմունքներին,—և ապա այն, որ բացակայում են նրանց համոզմունքներին համապատասխան օրգաններ, նաև բացակայութիւնը ժուռնալիստների վճռական ձայնի օրգանի ուղղութեան հարցում։

«Այս երեւոյթների դէմ կռուելու համար գրականագէտները պէտք է կազմակերպեն մի միութիւն, որը կաջակցէ նրանց այդ կռւի մղելու»։

Այս բանաձեւը ուղարկված է ի գիտութիւն «գրականութեան և մամուլի գործիչների ընկերութեան»։

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ

Լօնդօնից, եղբարք Յակոբեանների Առևտրական Տունը հեռագրով փոխադրել է 12,000 րուբլի «Մշակի» խմբագիր Հ. Առաքելեանին, բանալու 30 որբերի մի որբանոց՝ յանուն և ի յիշատակ իրանց հօր՝ հանգուցեալ տէր Պասկի։

(Հեռագրով)

Ալէքսանդրօպօլ, 14 յունվարի.

Երզրումի «Մահվան տան» ֆօնդն ուժեղացնելու համար ստացվել է Միրօն Երէմեևից 1000 ր., Թիֆլիսի «Կրուժօկից» 3000 ր., «Арм. Вѣстн.»-ի խմբագրութիւնից 1000 րուբլի։

Զաւէն վարդապետ, լիազօր Սողոմոնեան

Հայոց Գիւղատնտեսական Ընկ. լիազօր Օթարեանը, որ նոր վերադարձել է Ալաշկերտի շրջանից, հետևեալ հետաքրքրական տեղեկութիւններն է տալիս այդ շրջանի դրութեան մասին։ Ազգաբնակութիւնը պարէնի կողմից անապահով վիճակի մէջ է։

Ալիւր ձեռք է բերում առ այժմ Հ. Կենտրօնական Կոմիտ. պահեստից, պուդը 7 րուբ., բայց ալիւրի պաշար չը կայ։ Շրջանապետը կարգադրել է, որ ազգաբնակութիւնը խոտ և գարման տայ ինտենդանտական վարչութեանը և փոխարէն ստանայ նրանից ալիւր և շաքար. 15 պուդ խոտի և գարմանի փոխարէն տրվում է 1 պուդ շաքար, իսկ 4 պուդ խոտին կամ գարմանին 1 պուդ ալիւր։ Ալաշկերտի շրջանում կան բաւականաչափ հերկած արտեր, բայց, սերմացու չը լինելու պատճառով, շատ արտեր մնացել են անցանս։ Հ. Գիւղատնտեսական Ընկ. մտադիր է Երևանի նահանգում գնել սերմացու և ժամանակին հասցնել այնտեղ, որ գարնան ցանքսը չուշանայ։ Շրջանում կան բաւական թւով աշխատաւոր մարդիկ, որոնց կիները և երեխաները գտնվում են Երևանի նահանգում։

Հ. Բարեգործ. Ընկ. կից փախստական պարենաւորման գործի լիազօր Մելքումեանը հեռագրում է, որ ատրպատականցի մի հայ նուիրել է մի վագօն ալիւր՝ Իգդիրում ապրող փախստականների համար։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

Գայիանեան օրիորդական դպրոցի հոգաբարձութիւնը ուղարկած լինելով վերջերս դպրոցի պատուաւոր հոգաբարձու Լևոն Ալ. Մանթաշեանին ներկայ ուսումնական տարվայ դպրոցի ելեմտական հաշիւը և նախահաշիւը, պ. Լ. Մանթաշեան, նկատելով որ դպրոցը այս տարի դեֆիցիտ է ունենալու 6000 ր. (ուսուցիչների դասագինը և այլն աւելանալու պատճառով) հեռագրով կարգադրել է Թիֆլիսի իր գրասենեակին վճարել հոգաբարձութեանն այդ 6000 րուբլին։ Հոգաբարձութիւնը որոշել է շնորհակալութիւն յայտնել դպրոցի պատուաւոր հոգաբարձուին։

Նորաշէնի Մարիամեան դպրոցի միջադէպի առիթով մենք ստացել ենք Յովնանեան Գայիանեան օրիորդական դպրոցների և ծխ. այլ ուսումնարանների ուսուցչական խմբերի կողմից բողոքներ, որոնցում նրանք իրանց համակրութիւնն են յայտնում Նորաշէնի ուսուցչական կազմին։ Մենք արդէն յայտնեցինք մեր կարծիքը և դպրոցի ու մատաղ սերնդի շահերի տեսակէտից վնասակար ենք գտնում խնդրին սուր կերպարանք տալը, համոզված որ Թիֆլիսի առաջնորդը կը կարողանայ վերացնել ծագած թիւրիմացութիւնը և հարթել միջադէպը հաշտարար եղանակով, ուստի և բողոքները տպելը երկու կողմից էլ վաղաժամ ենք համարում։

Հանգուցեալ նախկին փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրոնցօվ-Դաշկօվի մահվան տարեդարձի առիթով ամսիս 15 ին, Զինուորական տաճարում, կատարվեց հոգեհանգիստ։

Ինչպէս յայտնի է, քաղ. դուման ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր Իգնատեվի հրաժարականի առիթով, հեռագրով յայտնել էր իր համակրութիւնը մինիստրին։ Այժմ քաղաքագլուխը նախկին մինիստրից ստացել է հետևեալ հեռագիրը. «Յայտնեցէք դումային իմ սրտագին շնորհակալութիւնները նրա համակրանքների առիթով»։

Զեմստվոյի Միութեան Անդրկովկասի կոմիտէն, մտադրված գալիք գարնան գիւղատնտեսական աշխատանքներով, սկսել է գնել տրակտօրներ անգլիական և ամերիկական ֆիրմաներից։ Տրակտօրները պէտք է բաժանվեն գիւղատնտեսական և կօօպերատիվ ընկերութիւնների մէջ։

Յունվարի 10-ին տեղի ունեցաւ արևի խաւարումը, որ դիտելի է եղել համարեա ամբողջ Ռուսաստանում։ Թիֆլիսում խաւարումը սկսվել է առաւօտեան 9 ժ. 12 ր. և տեւել է մինչև $11^1/_2$ ժամը։ Լուսնով ծածկվել էր միայն արևի մօտաւորապէս կէսը (նրա տրամագծի 0,56 մասը)։ Այդ հանգամանքը և օրի թխպոտ լինելն աննկատելի դարձրին խաւարումը ազգաբնակութեան համար։ Աւելի նկատելի է եղել արևի այդ խաւարումը մերձկասպեան և մերձուրալեան շրջաններում։

Երկրագործութեան մինիստրի ներկայացուցիչը Կովկասում և Կովկասի պարենաւորման գործի լիազօր Կ. Ի. Շաշկօվսկին վերադարձաւ Հիւս. Կովկասից։

Վերջին օրերս էլեքտրաքարշի գործող վագօնների թիւը աւելացվեց 6 վագօնով։

Որովհետև քաղաքային դուման մերժեց բելգիական միւխայի առաջարկը՝ հաշտութեամբ վերջացնել էլեքտրաքարշը գնելու գործը, քաղ. վարչութիւնը որոշեց դատավարութեանը նոր ընթացք տալ։

Ուրբաթ, յունվարի 13-ին, պ. Տ. Նազարեանի սալօնում կայացաւ սովորական jour fixe, որը նուիրուած էր N-ի նոր պիէսի ընթերցանութեանը։ Ժողովին նախագահում էր Ս. Արծրունին, որը ծանօթացրեց «Մէսսալինա» նոր պիէսի բովանդակութեան հետ և տուեց գործող անձանց խարակտերիստիկան։ Պիէսան վերցված է հռօմայեցոց կեանքից, գրված է գեղեցիկ լեզուով և ունի արժանաւորութիւններ ըստ զեկուցման նախագահի։ Պիէսից կարդացվեցին մի քանի տեսարաններ, որոնք հաւանութիւն գտան ներկայ եղողներից և առաջ բերեցին մտքերի փոխանակութիւն։ Պիէսը գրված է ռուսերէն լեզուով, ոտանաւորով, այդ պատճառով յանձնվեց երգ. հաւատ. Մ. Աստուածատրեանցին թարգմանել հայերէն, ոտանաւորով։

Ստացանք Մօսկվայից, տ. Վ. Բալուղեանից «Մշակի» 1917 թ. մի օրինակի գին—12 րուբ. իր հանգուցեալ ամուսնու՝ Զավադ-բէկ Բալուղեանի յիշատակին։ Տիկ. Բալուղեան դրանով ուզում է շարունակաբար պահպանած լինել իր հանգուցեալ ամուսնու աւանդութիւնները։ Յիշեալ օրինակը յատկացրինք Երևանի փախստականական 3-դ որբանոցին։

Քաղ. դպրոցական յանձնաժողովը որոշել է յանձնարարել իր անդամներից մէկին՝ կազմել ծրագիր Թիֆլիսաբնակ կազանեան թաթարների երեխաների համար յատուկ դպրոց բանալու կամ եղած քաղ. դպրոցներին կից մի բաժանմունք հաստատելու։

Նոյն այս յանձնաժողովը որոշել է դիմել քաղ. վարչութեան, որ իր՝ յանձնաժողովի որոշման համաձայն, նորոգ հանգուցեալ Զրեյսեվի յիշատակին տարեկան 50-ական րուբլի յատկացվեց քաղաքային վրացական երեք դպրոցների չքաւոր աշակերտներին բաժանելու համար։

Կիրակի օրը տեղի ունեցաւ «Кавказъ»-ի աշխատակից Մակարօվի թաղումը։ Թաղմանը ներկայ էին շատ ժուռնալիստներ և յարգողների մեծ բազմութիւն։

Քաղ. Միութեան կովկասեան ճիւղը Հին Բայազէդի շրջանում բանում է բակտերիօլօգիական կաբինէտ։

ԿՈՎԿԱՍ

Յունվ. 19-ին, 24-ին և 29-ին Բագւում բանաստեղծ Վալերի Բրիւսօվը կարդալու է երեք դասախօսութիւն Էմիլ Վէրհարնի մասին, Պուշկինի հասարակական հայեացքների և հին մարդկութեան կուլտուրայի մասին։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

Մամուլի գործերի գլխաւոր վարչութեան կառավարիչ նշանակվում է Կատէնինը, որը վարում էր այդ պաշտօնը, երբ ներքին գործերի մինիստրութեան գլուխ էր կանգնած Մակլակօվը։ Կատէնին է պատկանում նախագիծը՝ մտցնել նախնական ցենզուրա։ Այն ժամանակ այդ նախագիծը մերժված էր, սակայն այժմ շատ կարելի է, որ նորից հանդէս գայ։

Մասնաւոր բանկերի վերաքննութիւնը վերջացել և եզրափակվել է։ Պարզվել է, որ թէև մի քանի բանկերում եղել են կանօնադրութեան թեթև խախտումներ, սակայն այդ խախտումները զուրկ են էական նշանակութիւն ունենալուց։

Դատական քննիչը հարցաքննել է Միլիւկօվին՝ Սերգէյ Պրօխօծի գործի առիթով։ Հարցաքննութիւնը շարունակվել է չորս ժամ։ Միլիւկօվը յայտնել է, որ Պրօխօծի ցուցմունքները պիտի լուրջ և կարևոր համարել, և ինքը իսկապէս նկատել է, որ մի շարք կասկածելի անձնաւորութիւններ հսկում էին նրա բնակարանին։ Բացի այդ՝ Միլիւկօվը ստացել է սպառնական նամակներ։

ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹ.

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱԳՐ. ԸՆԿ. ԱԽԱԼՔԱԼԱՔՑԻՆԵՐԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Յունվարի 4-ին տեղի ունեցաւ Հայոց Ազգագր. Ընկ. Թանգարանի ախալքալաքցիների մասնաժողովի ազգագրական հաւաքոյթը նոյն Ընկ. հինգ սենեակներում։

Սենեակներից մինը սարքված էր բարձ ու մինդարով և փռուածքով, որ շատ հաճելի տպաւորութիւն էր թողնում բուն ախալքալաքցիների վրա՝ յիշեցնելով իրանց պապենական տները։

Այս անգամ դահլիճը նախընթաց երեկոյթների նման չէր զարդարված ազգագրական գեղեցիկ տարազներով և ընտիր գեղարուեստական ձեռագործներով, որոնք անցեալում այնքան հիացմունք էին պատճառել հանդիսականներին։

Նախ՝ տ. Հ. Ղալայեանը մի փոքրիկ դիմում արեց հասարակութեանը, բացատրեց գաւառական մասնաճիւղերի կատարելիք դերը՝ ազգագրական թանգարանի հարստացման վերաբերմամբ, ապա շեշտեց այն բանի վրա, որ այս հոյակապ գործը առաջ տանելու համար հարկաւոր է, որ իւրաքանչիւր հայ ունենայ իր անմիջական մասնակցութիւնը, այս գործը իրը համարելու համար, հարկաւոր է հոգալ, աշխատանք, եռանդ գործ դնել սիրելու համար, և պիտի ազգային գիտակցութեան և ամբիցիայի մեծ ըմբռնողութիւն ունենալ ազգային թանգարան ունենալու գաղափարը փայփայելու համար։

Ապա տ. Զ. Մեհրաբեան կարդաց մի շատ հետաքրքրական զեկուցում Նոր-Տարվայ տօների վերաբերեալ ծէսերի, սովորութիւնների և աւանդութիւնների մասին։ Նկարագրեց և ցուցադրեց «Միջալէլուան», «կաղանդը», «բաղդ-փորձումը» և «տարին»։ Վերջինս մի մեծ, կլոր հաց էր, որի մէջ դրված էր մի ոսկեդրամ, երեսը զարդարված ընկոյզով ու քիշմիշով։ Հանդիսաւոր կերպով կտրատեցին տարին և բաժանեցին հանդիսականներին, և ում բաժնից որ դուրս եկաւ ոսկեդրամը, «տարին նրան ընկաւ», այսինքն նա է լինելու ամենից բաղդաւորը։

Այնուհետև պ. Հայկ Յովհաննիսեանը ախալքալաքցիների կողմից ողջունեց նրանց հայրենակից բանաստեղծ Վահան Տէրեանի գալուստը իրանց շրջանակի մէջ. գրուատեց ընդհանրապէս ախալքալաքցիների ընդունակութիւնները և նրանց գրաւած փայլուն դիրքերը զանազան գրական և այլ ասպարէզներում։

Ապա դերասան Փափազեանը արտասանեց իրան յատուկ նուրբ և ճաշակաւոր ձևով երկու ոտանաւոր Վ. Տէրեանից։

Այնուհետև հիւրերը հրաւիրվեցին սեղանատուն, ուր պատրաստված էր մի ճոխ սեղան Նոր-Տարվայ առիթով պատրաստված բոլոր խմորեղէններով, օր. վաշլիներ, հացեր՝ ընկոյզով, սոխով, անիսօնով, պասուց շաքարլօխում, խմորից թխված «քիսաներ» տան ողամարդկանց համար, այսինքն վարչութեան և խմբագրական անդամների համար, որոնցից մի քանիսը թխելիս բաւականին ուռել էին, ըստ որում գուշակում էին մեծերը, թէ այս տարի նրանց համար առանձնապէս աջողակ տարի է լինելու. սեղանի վրա դարձեալ կային՝ չոր մրգեղէն, անուշ պաստեղ, քօմայ, քիշմիշ-լարլաբու, կաղին-չամիչ, մեղր և ընկոյզ, ֆիւսկիլով և պատկերներով կօնֆետներ, սառը պասավայ կերակուրներ, օր. սիսեռով քիւֆթա, բրինձով տօլմա, եւայլն, որ չորացրած մրգերից պատրաստած կօմպօտի նման բան էին։ Մեծ զուարճութիւն էր պատճառում վաշլիները և քիսաները, որ շատերը իրանց հետ տուն տարան։

Մէջ ընդ մէջ նուագում էին ասիական և եւրօպական փողաւոր նուագախումբերը. վերջինը կազմված էր գլխաւորապէս Թիֆլիսի միջնակարգ դպրոցներում սովորող ախալքալաքցի երիտասարդներից, որ շատ աջող նուագում էին ինչպէս եւրօպական, նոյնպէս էլ ասիական եղանակները։ Սօլօ երգեցին պ. պ. Տիգրան Մարգարեան, Դանիէլ Ղազարեան և ուրիշներ. խմբովին երգում էին երիտասարդները, պարում էին և երգում. ընդհանրապէս շատ զուարթ տրամադրութիւն էր տիրում, ցրվեցին գիշ. ժամը 3-ին. հաւաքված էին 170 մարդ։

Պէտք է շնորհաւորել Ազգագրական Ընկերութեան այս նոր ձեռնարկութիւնը, որով հնարաւորութիւն է տալիս երիտասարդներին, իրանք իրանց ուսումնասիրելու և ծանօթանալու մօտաւոր անցեալ կեանքի հետ։ Նա սովորեցնում է մեզ աւանդապահ լինել, որ շատ և շատ միջոցներից մինն է օտարամոլութեան դէմ կռւելու։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿ., ԳԵՂ ԱՐ.

ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՐՈՒԵՍՏՆԵՐԸ ԽՐԱԽՈՒՍՈՂ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

III

Եթէ մենք ամենից ուշ ենք խօսում Ֆօգելի, Տիրի և Պակօվիտինօվի մասին, դա չի նշանակում, թէ նրանք նուազ ուշադրութեան արժանի են ցուցահանդէսում. ընդհակառակը, ցուցահանդէսը պարծենալ կարող է այս էքսպօնենտներով և նրանց ցուցադրած գեղեցիկ գործերով։ Մենք այս երեքին առանձնացրինք նրա համար, որ այս նկարիչները իրանց ուղղութեամբ բոլորովին հակառակն են ցուցահանդէսին մասնակցող բոլոր արուեստագէտներին և մանաւանդ Զանկօվսկիին և նրա հետևորդներին։

Ֆօգելի մասին մենք ուրիշ անգամներ խօսել ենք այս էջերում։ Նա կովկասեան նկարիչների մէջ եթէ միակը չէ, որ հետևում է իմպրեսիօնիստական ուղղութեան, բայց միակն է այդ դպրոցի մէջ իր տաղանդի բարձրութեամբ։ Անցեալ դարի վերջերին իմպրեսիօնիզմը որքան էլ որ նկարչական արուեստի մէջ նորագոյն ուղղութիւնն էր հանդիսանում և այդ ուղղութեան գլուխ կանգնած էին այնպիսի խոշոր անուններ, ինչպիսիք են Մօնէ, Պիսսարրօ, Րենուար, բայց այս դարի սկզբից իրանք՝ այդ արուեստագէտները կամ աւելի ճիշդ նրանց աշակերտներն զգացին, որ շատ են անդէն ջանք թափում իրանց պատկերները տեսողութեան համար տպաւորիչ (impressions) դարձնելու, մանաւանդ երբ հակառակ կուսակցութեան քննադատներն այդ տեսակի պատկերներն անուանեցին «լոյսի տօնախմբութիւն» կամ «արևի նախաճաշ»։

Նկարիչ Ֆօգելը կանխել է, քան կարող են նրա գործերն էլ անուանել «արևի նախաճաշ». ճիշդ է, նրա՝ անցեալ տարի առաջին անգամ և այս տարի էլ նորից ցուցադրած ցուցահանդէս բերած «ծովափը» շատ է նման «լոյսի տօնախմբութեան», բայց տաղանդաւոր նկարչի միւս չորս գործերն արդէն կօմպօզիցիայի, լուսաստուերների և գոյների ու նրբերանգների այնպիսի զուգված արժանիքներ ունեն, որ մայրաքաղաքների ցուցահանդէսներում էլ կարող են իրանց վրա դարձնել կարևոր ուշադրութիւն։ Չորս գործերի մէջ «Կօրուսեալը» գերազանցում է միւսներին, բայց «Բակուրեանին» չի փայլում առանձին աջողութեամբ։

Տիր նկարչին մենք տեսնում ենք առաջին անգամ. նրա ցուցադրած պատկերները եթէ ոչ ամբողջովին, գոնէ մեծագոյն մասամբ սպանական տեսարաններ են. կան և մի քանի nature-morte-ներ, որոնցից ըսքանչելի կերպով աջողված է № 72-ը։ Այս նկարչի գործերն էլ ունեն առանձին բնոյթ, առանձին ուղղութիւն, դարձեալ ձախակողմեան, բայց տրամագծօրէն հակառակ Ֆօգելի, այսինքն իմպրեսսիօնիզմի. այստեղ գոյները, էֆեկտաւոր լոյսերը չեն, որ իրանց վրա են դարձնում դիտողի ուշադրութիւնը, այլ գծերը, երկրաչափական կառուցուածքը և «դժուարութիւնը»։

Ֆրանսիայում այս ուղղութիւնը կոչվում է «մութի դպրոց» (Ecole du Sombre)։

Եւ Սպանիայի միջնադարեան շէնքերն իրանց մռայլ պատերով ու ոճաւոր կառուցուածքով այս ուղղութեամբ նկարված պատկերներում աւելի հարազատ են երևում և աւելի խորհրդաւոր։

Պակօվիտինօվը Զախարօվի նման դեռ տատանվում է իր ուղղութեան և տեխնիկի մէջ, բայց տաղանդի ուժով և անհատակա-

Վանքի աւագ եկեղեցու ծխական դպրոցի հոգաբարձութիւնը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը մեծ. պ. պ. բժշկապետ Յովհաննէս Մելիքեանին և Գասպար Զաքիկեանին, որոնք նուիրեցին յօգուտ եկեղեցու և դպրոցի 100-ական րուբլի։
55. 1—1

ՄՈՒՇԻ նահանգի ժամանակ կորել է Մուշի Խաս գիւղացի ՍԵԴՐԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ որդի՝ 8 տարեկան ԱՐՇԱԿԸ. կը խնդրուի բոլոր որբախնամ մարմիններին, եթէ տեղեկութիւն ունեն՝ յայտնեն Ալէքսանդրօպօլ, գաղթականների շտաբ, հօրը՝ Սեդրակ Յակոբեանին։ Ճշգրիտ տեղեկութիւն տուողը կը ստանայ 50 րուբլի նուէր։
58 1—1

[illegible]

Գ. Լ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՌՈՒՍ ՄԱՄՈՒԼ

Տեղական «Кавк. Слово» Թերթը իր աշխատակից Բէնի բերանով երբեմն երբեմն հայկական կեանքից տեսուԹիւններ է ներկայացնում իր ընԹերցողներին։ Ջենք կարող չը նկատել, որ այդ տեսուԹիւնների շղարշի տակից յաճախ Թափանցում է համակրական վերաբերմունք դէպի այն հայկական հոսանքը, որ այժմ ամբողջ հայուԹեան կողմից նկատվում է իբրև հեղինակ ազգային մեծ և անագորոյն աղէտի, և, հետևաբար, իբրև արդիւնք այդ համակրուԹեան, ձգտումն յեղաշրջելու փաստերն ի մնաս հակառակ հոսանքի մարդկանց։

Այս անգամ Բէնը, որ իր ամբողջ զգացումներով, ձգտումներով «Արձագանքի» դպրոցի սան է, իր Թափանցիկ սլաքները ուղղել է «Մշակի», Հ. Առաքելեանի դէմ։ Խօսելով «Մշակի» մէջ արտայայտված կարծիքների մասին (յօդուած Շիրվանզադէի և այլոց), Թէ հայ բարեգործները չեն կարողանում դուրս գալ եկեղեցու և դպրոցների կախարդված շրջանից և բոլորովին մոռանում են Թատրօնը, գրականուԹիւնը և գեղարուեստը, Թէ հանգուցեալ Ա. Անանեանը, իբրև հեռու կանգնած հայուԹեան ժամանակակից կեանքից, մոռացել է ժամանակի հրատապ կարիքը, Հայաստանի վերաշինուԹեան կարիքը և այդ նպատակով ոչ մի կօպէկ չէ կտակել, Բէնը Թոյլ է տալիս իրան անել մի ենԹադրուԹիւն, որ ամենևին չէ ունեցել «Մշակի» յօդուածագիրը։ Նա ասում է. «Արդեօք լրագրի այդպիսի յայտարարուԹիւնը Թելադրված չէ՞ այն հասարակ հանգամանքով, որ Հայաստանի ՎերաշինուԹեան ԸնկերուԹեան մէջ առաջին նուագողներից մինը՝ «Մշակի» խմբագիրն է, իսկ Բարեգործական ԸնկերուԹեան մէջ աշխատում են այլ անձինք»։ Սա մի անարժան և քսու (ինսինուացիական) ենԹադրուԹիւն է, որ անում է Բէնը, որովհետև «Մշակի» յօդուածագիրները բնաւ չեն յայտնել, Թէ չը պէտք էր կտակել Բարեգ. ԸնկերուԹեան, այլ Թէ բարեգործները նախ ընԹանում են հին, աւանդական եղանակով, մոռանում են որ դպրոցից, ուսանողներին օգնելու գործից դուրս հայ կեանքը ունի և Թատրօն, գրականուԹիւն, գեղարուեստ. երկրորդ, որ հայուԹեան ներկայ տագնապի ժամանակ չը պէտք է մոռանալ և հայրենիքի, Հայաստանի վերաշինուԹեան գործը, փախստականներին օգնելու գործը։

Այդ ասելով «Մշակը» ամենևին ի նկատի չէ ունեցել «Հայաստանի ՎերաշինուԹեան ՑանՁնաժողովը» կամ «Նպաստամատոյցը», այլ ընդհանուր վերաշինուԹեան գործը, որի համար աշխատում է և նոյն Բարեգ. ԸնկերուԹիւնը։

Ապա Բէնը խօսելով «ազգային ժողովրդական» մի նոր քաղաքական կուսակցուԹիւն կազմելու հարցի մասին՝ ասում է, Թէ այդ միտքը, Թէօրիայի մէջ, կանօնաւոր է, բայց կարևոր են նրա իրագործման ձևերը, և Թէ ապագան ցոյց կը տայ, Թէ նոր կուսակցուԹիւնը որքան կենսունակ կը հանդիսանայ։ Ապա հարց է տալիս, Թէ կը կարողանայ պ. Առաքելեանը համախմբել մարդիկ իր անուան շուրջը։ Մենք դրան կը պատասխանենք. եԹէ Առաքելեան չը կարողանայ, անշուշտ Բէնը չէ, որ կը կարողանայ համախմբել. բայց մարդիկ պէտք է համախմբվեն ոչ Թէ այս և այն անձի անուան շուրջը, այլ գաղափարի շուրջը. եԹէ գաղափարը, միտքը՝ որ հայերին անհրաժեշտ է ունենալ մի ժողովրդական-քաղաքական-դեմօկրատական կուսակցուԹիւն, զերծ ծայրայեղ աջ և ձախ կողմերի էքսցեսներից,—կենսունակ միտք է, այդ միտքը, այլ ոչ անունները կը գրաւեն և կը համախմբեն մարդկանց։ Բայց տմարդաբար քարեր ձգել նոր գործի առաջ՝ դա ցոյց է տալիս միայն Բէնի փոքրոգուԹիւնը...

*

«Рѣчь» Թերթը ուշադրուԹիւն է հրաւիրում այն հանգամանքի վրա, որ մինիստրների խորհրդի նոր նախագահ իշխ. Գոլիցինը դեռ ևս ոչ մի դրական գործունէութիւն ցոյց չէ տուել։ Մամուլի ներկայացուցիչներին տրված բացատրուԹիւնների մէջ նա յայտնել է, որ անհրաժեշտ է փոփոխուԹիւններ մտցնել կառավարչական կազմի մէջ, որպէսզի միակերպուԹիւն ստեղծվի խորհրդի անդամների գործելակերպի մէջ։ Սակայն այդ փոփոխուԹիւնները բաւական խրատեսակ բնոյԹ են ստանում։

Դեռ մի քանի օր սրանից առաջ,—ասում է «Рѣчь»-ը, — ֆինանսների մինիստրը իր մօտ հրաւիրելով քաղաքական Թերթերի խմբագիրներին՝ յայտնել էր, որ անհրաժեշտ է յոյժ եռանդուն գործունէուԹիւն, և գանգատւում էր Պետ. Դումայից, որ սա իբր Թէ ուշացնում է մի շարք մեծ կարևորուԹիւն ունեցող ֆինանսական օրինագծեր։ Իսկ երեք-չորս օր անցած՝ այդ նոյն մինիստրը միանգամայն անսպասելի կերպով ժամանակաւոր արձակուրդ է ստանում։ ԵԹէ չենք սխալվում, պատերազմի ընԹացքում սա առաջին դէպքն է, որ մի մինիստր արձակուրդ է ստանում։ Ճիշդ է, այս ամբողջ ժամանակամիջոցում մինիստրները երկար չէին մնում իրանց պաշտօնի մէջ, այնպէս որ, արձակուրդ ստանալու և հանգստանալու կարևորուԹիւն մինիստրները միջոց չունէին զգալու։ Սակայն չէ՞ որ հանրածանօԹ է այն փաստը, որ նորերս ներքին գործերի մինիստրը, չը նայած որ իր առողջական վիճակը բաւական խախտվել էր, այնու ամենայնիւ արձակուրդ չէր առել, այլ ստեղծել էր կառավարելու մի նոր, բաղադրեալ ձև, որպէսզի հնարաւորուԹիւն ունենայ իր ձեռքում պահել ընդհանուր ղեկավարուԹիւնը։

Այժմս Պ. Լ. Բարկը արձակուրդով հեռացել է մայրաքաղաքից (և Թերթերի տեղեկուԹիւնների համաձայն՝ այդ արձակուրդը բաւական երկարատև է լինելու), և միևնոյն ժամանակ լուր են առնում իշխ. Շախօվսկօյի, ինչպէս և արտաքին գործերի մինիստրի արձակուրդների մասին. եԹէ գոնէ կարելի լինէր կարծել, որ այդ լուրերը սխալ են։ Բայց, ո՛չ, դժբաղդաբար վերջին ժամանակներս մենք ընտելացել ենք այն բանին, որ գոյուԹիւն չունի մի այնպիսի անհաւատալի բան, որ չէ կարող իրագործվել մեր իրականուԹեան մէջ։ Մենք սովոր ենք, որ երէկ անկարելի համարվածը այսօր հնարաւոր է դառնում...

Նոյնպիսի մի քաօս է տիրում ներքին գործերի մինիստրի օգնականների աԹոռների վրա։ Պրոտոպոպովի երկու օգնականներն էլ հրաժարական են տուել և սպասում են իրանց արձակմանը, ժողովրդական լուսաւորուԹեան նոր մինիստրի երկու օգնականները նոյնպէս հրաժարական են ներկայացրել. արտաքին գործերի մինիստրի օգնականը և արդարադատուԹեան մինիստրի օգնականը նշանակված են Պետ. Խորհրդի անդամ և նրանց փոխարէն ոչ ոք չէ նշանակված։ Այդ պատճառով նրանք ժամանակաւորապէս Թողնված են իրանց պաշտօնների մէջ, սակայն նորերս արդարադատուԹեան մինիստրը ազատել է իր օգնական Վերեօվկինին պաշտօնավարելու պարտաւորուԹիւնից, գերադասելով մնալ առանց օգնականի։

Այսպիսի հանգամանքներում ինչ պիտի կատարվի մինիստրուԹիւնների մէջ։ Ինչպէ՞ս կարող են առաջ ընԹանալ գործերը, որոնց մասին ի սկզբանէ անտի այդ հիմնարկուԹիւնների մէջ այն կարծիքն է մշակվել, որ «գործը գայլ չէ, անտառ չի փախչի»։ Իսկ այժմ ակներև է, որ պիտի կատարեալ անդամալուծուԹիւն իշխէ։ Բաւական է այցելել մինիստրական հիմնարկուԹիւնները, համոզվելու համար, որ պետական գործը իրօք որ կանգ է առել։ Սակայն կարո՞ղ է արդեօք շարունակվել այս դրուԹիւնը։ Ակներև է, որ ո՛չ։ Եւ ամենքն էլ համակված են այն համոզմունքով, որ այս անորոշուԹեան շրջանը այսօր-էգուց պիտի վերանայ, որ այս բացառիկ ժամանակի պայմանները պահանջում են տոկուն, եռանդուն և համաչափ գործունէուԹիւն և, վերջապէս, որ այսպէս Թէ այնպէս այդ պահանջը պիտի բաւարարվի։

ՆԷՎՐԱՍՏԷՆԻԱՆ

եւ ջղային հիւանդուԹիւնները, սեռական Թուլութիւնը, նէվրալգիան, ողնաշարի հիւանդ., կաԹուածները, սրտի հիւանդուԹ., զառամեալ դրուԹիւնը, հիծուածուԹիւն ու նիհարուԹիւնը մեծ աջողուԹեամբ բժշկում է Սպէրմին-Պէլը, որի մասին վկայում են աշխարհիս ամենայայտնի բժիշկների բազմաԹիւ դիտողուԹիւնները գրականուԹեան մէջ։

Սպէրմին-Պէլը միակ իսկական, բազմակողմանի փորձված Սպէրմինն է, այդ պատճառով էլ պէտք է ուշադրուԹիւն դարձնել „ՍՊԷՐՄԻՆ-ՊԷԼԻ" անուան վրա և չը գնել կեղծուածները, հեղուկներ և սերմային գեղձերից պատրաստված մահլամներ, որպէս անպէտք նմանողուԹիւններ, որոնք Թէ յատկուԹեամբ և Թէ ներգործուԹեամբ Սպէրմին-Պէլի հետ ոչ մի առնչուԹիւն չունեն և յաճախ պարունակում են առողջուԹեան համար վնասակար տարրեր։

Ցանկացողներին ուղարկվում է ձրիաբար «Цѣлебное дѣйствіе Спермина» գիրքը. ամբողջ օրգանօտէրապիայով հետաքրքրվողներին ուղարկվում է՝ 4 հատ 7-կօպէկանոց նամակադրոշմ ստանալուց յետոյ՝ նոր լոյս տեսած «Цѣлительныя силы организма» գիրքը։

Սպէրմին-Պէլին կայ ամենուրեք։

Профессоръ Д-ръ П Е Л Ь и С-вья, Петроградъ

Մատակարար Նորին Կայսերական Մեծ. Դրան.

№ 3. 0—1

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է

?, Թիւրքահայ Նիրակոս Կորկոտեանին կամ Կօղըմուղեանին. — Ամերիկայից ձեր անունով ստացված է կարևոր նամակ։ Յայտնեցէք ձեր հասցէն և կամ անձամբ մտէք խմբագրատուն։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Дозволено военной цензурой.

ԿՈՂՄՆԱԿԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐ.

«Մշակի» խմբագրատանն ստացված են նամակներ՝ յանձնելու իրանց հասցէատէրերին։ Այն նամակատէրերը, որոնք բացակայ են Թիֆլիսից, Թող ուղարկեն մեզ ապահով հասցէ, որպէս զի իրանց նամակներն ուղարկենք ըստ պատկանելոյն։

1) Նշան Սիմօնեանին՝ Ամերիկայից։
2) Խաչատուր Բարսեղեանին՝ Fowler-ից։
3) Սերգէյ Սուրախանեանին։
4) Սեդրակ Մէյրիկեանին (շարին-կարախարցի)
5) Օննիկ Ղազարեանին։
6) Գէորգ Բայարեանին։
7) ՅարուԹիւն Փէհլէվանեանին՝ Ամերիկայից։
8) Պօղոս Մինասեանին՝ հայկ. 6-դ և 7-դ կամաւ. գնդերի կայանից։
9) Մարտիրոս Յակոբեանին՝ Ուստրից։
10) Յովհաննէս Էքօմանեանին (չնքուշցի) Չիկագօյից։
11) Արտաշէս Մարգարեանին՝ Երևանից։
12) Մկրտիչ Մարտիկեանին՝ Բուկաըէստից։
13) Կարապետ Ասլանեանին։
14) Ալէք. Գաւառեանին Ամերիկայից։
15) Փիլոս Դօզգմուրեանին՝ Ամերիկայից։
16) Խաչիկ Տէր-Բարսեղեան կամ Յովհանիսեանին (Սեբաստիոյ Ուլալ գիւղացի)։
17) Վահան Սարգսեանին։
18) Եղբ. Պաղտասար և Գարեգին Պիլէզէքեաններին՝ Ամերիկայից։
19) Մարտիրոս Նազարէթեանին (սեբաստացի) Տրօյից։
20) Ներսէս Սարգիսեան կամ Մենծոյեանին՝ Ամերիկայից։
21) Եղիշէ Բաղդասարեանին։
22) Եսայի Դօղօյեանին կամ Արշաւիր Մուրադեանին՝ Ներքին-Ախտայից։
23) Յովհ. Մեսեանին՝ Սուխումից։
24) Հմայեակ Մ. Սահակեանին (մշեցի)
25) Մարիամ Տէր-Մկրտչեանին (վանեցի) Արմաւիրից։
26) Յակոբ Պետրոսեանին։
27) Համբարձում Բօրիսօվիչ Տէր-Գէորգեանին՝ Տամբօվից։

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(ԵրԹեւեկուԹիւնը Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

Բագու № 6 արագ	11 ժ. 13 ր. առ.
» № 8 » լրաց.	3 ժ. 54 ր. ցեր.
» № 4 պօստատար	9 ժ. 28 ր. երեկ.
ԲաԹում № 3 »	11 ժ. 03 ր. առ.
» № 9 մարդատար	10 ժ. 33 ր. երեկ.
Երևան և Ջուլֆա № 4 պօստատար	11 ժ. 03 ր. երեկ.
Սարըկամըշ, զինւորական № 316/631 մարդատ.	11ժ. 43 ր. երեկ.

ԹԻՖԼԻՍ ՀԱՍՆՈՒՄ Է

Բագուից № 3 պօստատար	10 ժ. 08ր. առ.
» № 7 արագ լրաց.	4 ժ. 12 ր. ցեր.
» № 5 »	8 ժ. 48 ր. երեկ.
ԲաԹումից № 10 մարդատ.	9 ժ. 52 ր. առ.
» № 4 պօստատար	8 ժ. 38 ր. երեկ.
Երևանից և Ջուլֆայից № 3 պօստատար	8 ժ. 10 ր. առ.
Սարըղամըշից, զինւորական № 648/299 մարդատ.	5 ժ. 13 ր. երեկ.

Թիֆլիս—Մցխէթ

Թիֆլիսից Մցխէթ № 61	9 ժ. 12 ր. առ.
№ 63	5 ժ. 4 ր. ցեր.
տօներին	2 ժ. 33 ր. ցեր.
Մցխէթից Թիֆլիս № 62 (տօներին)	11 ժ. 3 ր. առ.
№ 64,	7 ժ. 20 ր. երեկ.

Թաւրիզեան երկաԹուղի

Ջուլֆայից Թաւրիզ	7 ժ. առաւ.
Թաւրիզից Ջուլֆա	11 ժ. 30 ր. առ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի

Հիմնված 1880 Թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

»606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցուԹեամբ՝ առ. 11—12 ժ.

ԱՌԱՒՕՏԵՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժուԹեան և վեներական (սիֆիլիս) հիւանդուԹիւն։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—9 կէսից—2 ժ. ներքին, ջղային և երեխայոց հիւանդուԹ. և ծաղկահատ։
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քԹի հիւանդուԹիւնների։
Ա. Ն. ԽՍԱՀԱԿԵԱՆ—11—12 ժ. կանանց հիւ. և վիրաբուժական։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ա. Ն. ԽՍԱՀԱԿԵԱՆ—6—7 ժ. կանանց հ. և վիրաբուժական.
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիում) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳՏՆՈՒԱԾ Է

Եւ կը մնայ MիուԹեանս խնամքին տակ երգնկացի 12 տարեկան Ասատուր Սրապեանը (ղանԹարճի Նազարին տղան)։ Կը խնդրուի Ամերիկա գտնուող իր եղբայրներէն (Արշակ և Ռուբէն Սրապեան) իր մասին կարգադրուԹիւն մը ընել։ Tiflis Ujnaya Malotchnaya, Sebouh Handjian. 41 2—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԵՒ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

Б. ИШХАНЯНЪ

Народности Кавказа

(Статистико-экономическое изслѣдованіе)
Съ предисловіемъ статистика
С. ПАТКАНОВА

Գինն է 1 ր. 50 կ.

Գրքերի պահեստը՝ Петроградъ, Невскій просп., № 66, книжн. магаз. М. В. Попова. Կովկասում դիմել Թիֆլիսի և Բագուի գրավաճառներին։

(օ. մ.) 23 10—3

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

Լ. ՏՕԼՍՏՕՅԻ հետևեալ երկերը.

1) ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, Թարգմ. ՍուրխաԹեանի . . . . . 30 կ.
2) ԿՈՆՖՈՒՑԻՈՍ (Չինական իմաստունը), խմբագրուԹեամբ Լ. Ն. Տօլստօյի, կազմեց Ա. Բուլանժէ, Թարգմ. ՍուրխաԹեանի . . . . 7 կ.
3) ԱՍԱՑՈՒԱԾՆԵՐ ՄԱՀՕՄԷԴԻ, ընտրված Լ. Տօլստօյից, Թարգ. Լ. Դանիէլեանի . . . . . . 5 կ.
4) ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, I պրակ, Թարգմ. Ա. Մ., 30 կ.
5) ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, II պրակ, Թարգմ. Ա. Մ., 20 կ.

Նրանք, որոնք այս գրքերից մի-մի օրինակ կը պահանջեն մեզանից փոքր կանխիկ ուղարկելով, կը ստանան 10% զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրա։ Վերադիր վճարով պահանջողներին զեղչ չի լինի։ Հասցէն՝ Ред. газ. «МШАКЪ», Тифлисъ.
(7) 0—18

Սպառողական Ընկերութիւնների Անդրկովկասեան Միութեան գրասենեակը

Յունվարի 14-ից փոխադրվում է նոր բնակարանը, որ գտնվում է Կրիլօվսկայա փողոցի № 10 տանը (Միխայլօվսկի պր. վրա)։ 53 1—1

ԱՌԵՒՏՐԻ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐ. ՄԻՆԻՍՏՐ. ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔՈՑ ԳՏՆՎՈՂ

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Ն. Ո. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

(ԳոյուԹիւն ունի 1895 Թւից)

Երկու սեռի անձանց համար

Դասընթացքը 4-ամսեայ՝ ամենօրեայ պարապմունքներով։

Խնդիրքների ընդունելուԹիւնը երկրորդ սեմեստրի համար վերսկսվեց դեկտեմբերի 15-ից։ Պարապմունքների սկիզբը յունվարի 15-ից, 1917 Թ.։ Ծրագիրը և կանոնները ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար՝ կուրսերի դիւանատանը՝ Թիֆլիս, Նիկօլայեվսկայա փողոց, № 22, տելեֆօն № 7—44.
(ա. օ.) 1077. 0—16

Առևտրի և Արդիւնաբեր. ՄինիստրուԹեան հսկողուԹեան ներքոյ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐ

Տ. Մ. ՓԻԼՈՍԵԱՆԻ

ԵՐԿՍԵՌ ԱՆՁԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

(Թիֆլիս, Միխայլօվսկի պր., № 24, տելէֆօն № 9—76.)

Խնդիրների ընդունելուԹիւնը դեկտեմբերի 25-ից։ Պարապմունքների սկիզբը յունվարի 15-ից։ Ծրագիրներն ու կանոնները ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար՝ կուրսերի դիւանատնից։
(ա. օ.) 1131 0—16

Առևտրական Տուն „Յ. Ն. Տէր-ՅարուԹիւնեան եւ Ընկ." գրասենեակը

(Երևանեան հրապարակ, քաղաքային տուն)

Կազմում և ընդունում է գրող մեքենայի վրա տպելու համար ամեն տեսակ պաշտ. ԹղԹեր, խնդիրներ, բէկլամներ, պլակաԹներ, լրագր. յայտարար. և այլն։
Ընդունում է բաժանորդագրուԹիւն մայրաքաղաքների և արտասահմանեան պարբերական հրատարակուԹիւնների։
Թարգմանում և կազմում է բոլոր եւրոպական լեզուներով նամակներ և ուրիշ ԹղԹեր.
Կարգի է բերում առևտրական գրքեր և կազմում է ամեն տեսակ հաշւեկշիռներ, վենտարներ, հաշիւներ և կատարում է հաշւապահական աշխատանքներ։
Կատարում է ամեն տեսակ առևտրական յանձնարարուԹիւններ և
Վաճառում է ակտօվի և մարկակի ԹղԹեր, պօստի և գերբօվի մարկաներ։
(ե. հ. կ.) 877. 150—40

Типографія „ЭКОНОМІЯ", Тифлисъ